

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2024 60 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Barnehageansattes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen

En kvalitativ studie om barnehageansatte som har
tatt i bruk aktivitetsprogrammet Matjungelen

Anette Nilsen og Emilie Hoel Oppegaard
Master i folkehelsevitenskap

Forord

Takk til alle informanter som har stilt til intervju og delt sine erfaringer med oss. Uten deres bidrag hadde vi ikke hatt mulighet til å skrive denne masteroppgaven.

Vi vil takke vår veileder fra Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet (NMBU) Ellinor Moe, for at hun har stilt opp da vi har trengt det, og gitt oss god veiledning og støtte på veien. Vi vil også rette en takk til biveileder Ingeborg Pedersen for gode innspill underveis. Takk til Kathrine Marthinsen og Jorunn Lamson, ved Folkelig, som har vært behjelpelige med oppklaringer og tips underveis i arbeidet. Vi vil også takke familie og venner for at dere har hatt troa på oss hele veien, og motivert oss med gode ord. En spesiell takk til hjelpsomme søsken og venner for gjennomlesing av masteroppgaven.

Fra vi møttes på vei til første skoledag for nesten to år siden, har vi kommet oss gjennom alle eksamensperioder sammen. Vi har fulgt hverandre gjennom studietiden på Ås, og vil nå benytte muligheten til å takke hverandre for en lærerik og fin studietid sammen. Vi har holdt hverandres motivasjon oppe i tider hvor vi har møtt utfordringer, og et tett vennskap har blitt knyttet i løpet av studietiden. Vi er veldig takknemlige for å få muligheten til å skrive den avsluttende masteroppgaven sammen. Vi har fordelt arbeidsoppgavene likt, oss imellom, og vi har begge bidratt til alle delene av oppgaven. Det er vemodig å levere denne siste oppgaven sammen, som for oss både har vært et spennende prosjekt og videreutvikling av et vennskap.

God lesing!

Oslo, mai 2024

Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet
Anette Nilsen
Emilie Hoel Oppegaard

Sammendrag

Bakgrunn: Kosthold har en stor betydning for helse. Kostholdsvaner som blir etablert tidlig i livet har potensiale til å vare livet ut. I Norge går 93,8 prosent av alle ett- til femåringer i barnehage. Barnehagen er en viktig arena som kan nå ut til mange barn på tvers av ulike sosiale skillelinjer. Barn inntar mellom 40 og 60 prosent av deres daglige energiinntak i barnehagen. Ansatte har en sentral rolle i kostholdsarbeidet i barnehagen. Å styrke ansatte i arbeidet med kosthold kan deretter ha en stor betydning for at barn kan utvikle helsefremmende kostholdsvaner. Matjungelen er et nasjonalt aktivitetsprogram som ønsker å heve kompetansen til barnehageansatte knyttet til mat, helse og bærekraft. Aktivitetsprogrammet tilbyr opplæringsmateriell og aktiviteter som barnehageansatte kan gjøre med barna i barnehagen. Det er derimot behov for mer kunnskap omkring barnehageansattes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen.

Formål: Formålet med masteroppgaven er å få innsikt og forståelse for hvordan ansatte i barnehager erfarer bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen, samt hvilke faktorer som påvirker bruken.

Metode: Kvalitativ metode er benyttet for å belyse barnehageansattes erfaringer. Det ble gjennomført semistrukturerte intervjuer med elleve ansatte ved kommunale barnehager i Norge. Systematisk tekstkondensering (STC) ble benyttet for analyse av dataene.

Resultater: Tre kategorier ble utviklet gjennom analysen: 1) et inspirerende og tilpasset aktivitetsprogram 2) bevissthet og forforståelse knyttes til bruken av Matjungelen 3) varierende tidsbruk og ansattes ansvar. Alle kategoriene reflekterer hvordan barnehageansatte erfarte bruken av Matjungelen. Et av resultatene var at Matjungelens aktiviteter var godt tilpasset arbeidet med barn. Innholdet var lett tilgjengelig for bruk, og bidro med ny inspirasjon til enkle aktiviteter og matoppskrifter. Etter bruk av Matjungelen erfarte ansatte en økt bevissthet knyttet til mat og måltider i barnehagen. Ansatte som hadde en forståelse for arbeidet med mat og måltider fra tidligere, benyttet Matjungelen i større grad. Mangel på tid i barnehagen ble ansett som en hindring for bruken av Matjungelen. Det var ulikt hvor mye tid ansatte brukte på Matjungelen, og bruken varierte ut ifra stillinger og ansvarsområder i

barnehagen.

Konklusjon: Matjungelen viser seg å være som et godt tilpasset aktivitetsprogram som kunne bidra til inspirasjon og skape økt bevissthet blant ansatte. Tid var derimot en faktor i barnehagen som kunne begrense ansattes muligheter for å ta i bruk aktivitetsprogrammet.

Abstract

Background: Diet has significant impact on health. Dietary habits established early in life have the potential to last a lifetime. In Norway, 93.8 percent of all children aged between one to five attend kindergarten. Kindergarten are an important arena that can reach many children across various social backgrounds. Children consume between 40 and 60 percent of their daily energy intake in the kindergarten. Kindergarten staff play a crucial role in dietary initiatives. Strengthening staff in their work with diet can therefore play a significant role in enabling children to develop healthy eating habits. Matjungelen is a national activity program aimed at enhancing the competence of kindergarten staff in relation to food, health, and sustainability. The activity program offers materials and activities that kindergarten staff can engage in with the children. However, there is a need for more knowledge about kindergarten staff's experiences related to the use of Matjungelen.

Purpose: The purpose of this master's thesis is to gain insight and understanding on how kindergarten staff experience the use of the activity program Matjungelen, as well as what factors may influence its use.

Method: Qualitative methods have been used to emphasize kindergarten staff's experiences. Semi-structured interviews were conducted with eleven kindergarten staff at municipal kindergartens across Norway. Systematic text condensation (STC) was used for data analysis.

Results: Three categories were developed through the analysis: 1) An inspiring and tailored activity program 2) awareness and pre-understanding linked to usage 3) Varying time use and staff responsibility. All categories reflect how kindergarten staff experienced the use of Matjungelen. One of the findings was that the activities of Matjungelen were adapted to the work with children. The content was easily accessible for use, and provided new inspiration for simple activities and food recipes. Staff experienced an increased awareness related to food and meals in daycare after using Matjungelen. Staff who had an understanding of food and food-related practice from before had a higher use of Matjungelen. Lack of time in kindergarten was considered as a barrier to the use of Matjungelen. The amount of time staff spent on Matjungelen varied, and the usage varied depending on positions and

responsibilities in the kindergarten.

Conclusion: Matjungelen proves to be well-adapted activity program that can contribute to inspiration and increased awareness among kindergarten staff. Time has been shown to be a factor in the kindergartens that could limit the oppourtunities for the staff to use the activity program.

Innhold

Forord.....	i
Sammendrag.....	ii
Abstract.....	iii
Innhold.....	vi
1 Innledning.....	1
2 Bakgrunn.....	2
2.1 Kosthold og helse.....	2
2.2 Kostrådene.....	3
2.3 Kosthold blant landets barn og unge.....	3
2.4 Barnehagen som en helsefremmende arena.....	4
2.5 Kompetanse og kvalitet i barnehagen.....	6
2.6 Barnehageloven og rammeplan for barnehagen.....	7
2.7 Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen.....	8
2.8 Mat og måltider i barnehagen.....	9
2.9 Kostholdsintervensjoner i barnehagen.....	10
2.10 Matjungelen.....	12
3 Formål og problemstilling.....	14
4 Teoretisk referanseramme.....	14
4.1 COM-B-modellen.....	14
4.2 Theoretical Domains Framework (TDF).....	17
4.3 COM-B-modellen i kombinasjon med TDF.....	18
5 Metode.....	20
5.1 Rekruttering.....	20
5.2 Intervjuguide.....	22
5.3 Semistrukturerte intervjuer.....	23
5.4 Testintervju.....	23
5.5 Intervjusituasjonen.....	24
5.6 Lydopptak og transkribering.....	25
5.7 Analyseprosessen.....	25
5.7.1 Trinn 1: Helhetsinntrykk.....	26
5.7.2 Trinn 2: Meningsbærende enheter.....	27
5.7.3 Trinn 3: Kondensering.....	28
5.7.4 Trinn 4: Syntese.....	30
5.8 Forforståelse.....	30
5.9 Bruk av databaser og kunstig intelligens (KI).....	31
5.10 Etske aspekter.....	32
6 Resultater.....	33
6.1 Et inspirerende og tilpasset aktivitetsprogram.....	33
6.1.1 Pedagogisk tilpassede aktiviteter.....	33
6.1.2 Et brukervennlig aktivitetsprogram.....	34

6.1.3 Et inspirerende aktivitetsprogram med tips og idéer	35
6.2 Bevissthet og forforståelse knyttes til bruken av Matjungelen	36
6.2.1 Økt bevissthet som følge av bruken	36
6.2.2 Forforståelse og interesse påvirker bruken.....	37
6.3 Varierende tidsbruk og ansattes ansvar.....	38
6.3.1 Tid som begrensning	39
6.3.2 Periodisk og kontinuerlig bruk	39
6.3.3 Ansvarsområder.....	41
7.0 Diskusjon	42
7.1 Resultatdiskusjon	42
7.1.4 Bruken av Matjungelen sett i et folkehelseperspektiv.....	52
7.2 Metodediskusjon	55
8.0 Konklusjon.....	61
9.0 Referanser	71
 <i>Vedlegg 1</i>	 78
<i>Vedlegg 2.....</i>	79
<i>Vedlegg 3.....</i>	83

Tabell og figuroversikt:

Tabell 1: Modifisert tabell med beskrivelser av COM-B-komponenter med følgende underkomponenter

Tabell 2: Modifisert tabell av COM-B-komponenter og TDF-domener sett i sammenheng

Tabell 3: Informasjon om rekrutterte informanter

Tabell 4: Eksempel på identifisering av meningsbærende enheter

Tabell 5: Eksempel på generering fra meningsbærende enheter til kondensat

Tabell 6: Resultatkategorier med tilhørende subgrupper

Figur 1: En modifisert figur av COM-B-modellen

1 Innledning

Dårlige kostholdsvaner er en av de største utfordringene på global basis (World Health Organization [WHO], 2020), som truer folkehelsen. Ifølge Afshin et al. (2019, s. 1958) dør elleve millioner mennesker årlig på grunn av et usunt kosthold. Et usunt kosthold er assosiert med en rekke ikke-smittsomme sykdommer, og kan deretter være en risikofaktor for dødelighet (s. 1969). I Norge fremheves det at et usunt kosthold er en av de viktigste risikofaktorene for sykdom og tidlig død (Departementene, 2017, s. 6). For å møte denne utfordringen har Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) lagt frem føringer for et tverrsektorielt arbeid på ernæringsområdet (s. 6). Handlingsplanen har et fokus på forebygging av ikke-smittsomme sykdommer, samt fremmer betydningen av kosthold, mat og måltider for menneskers livskvalitet, og fysiske og psykiske helse.

Nasjonale kostholdsundersøkelser har vist at barn og unge stort sett spiser i tråd med helsemyndighetenes anbefalinger, men at det fortsatt var flere ernæringsmessige svakheter (Astrup et al., 2020, s. 4; Hansen et al., 2016, s. 19; Hansen et al., 2015, s. 21). Regjeringens strategi mot 2030, Matnasjonen Norge, legger vekt på å prioritere tiltak som kan øke barn og unges kunnskap om et sunt og bærekraftig kosthold (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 30). For å etablere gode kostvaner, kunnskap og interesse for mat blant befolkningen, må den yngre generasjonen nås tidlig, eksempelvis gjennom barnehager. Ifølge barnehageloven (2005, § 1) skal barnehagen legge et grunnlag for barns allsidige utvikling. Barnehageansatte har ifølge rammeplan for barnehagen et ansvar for arbeidet rundt mat og måltider i barnehagen, og skal bidra til at barn utvikler gode holdninger, vaner og kunnskaper om et variert kosthold (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Kompetanse hos ansatte omkring mat og måltider er dermed viktig for å kunne sikre at praksisen i barnehagen er i tråd med rammeplan for barnehagen, samt bidrar til utvikling av gode kostholdsvaner. Flere tiltak i barnehager har blitt innført for å sette fokus på kosthold, og øke kompetansen blant ansatte.

Matjungelen er et gratis nasjonalt aktivitetsprogram som retter fokuset på mat, helse og bærekraft (Matjungelen, u.å.-b). Aktivitetsprogrammet tilbyr et kvalitetssikret innhold som skal bidra til et kompetanseløft blant ansatte i barnehager (u.å.-h). Gjennom de voksne i barnehagen skal lekpregede og fleksible aktiviteter utføres sammen med barna. Da Matjungelen kan kvalitetssikre ansattes praksis knyttet til mat og måltider i barnehagen, kan bruk av aktivitetsprogrammet ha en stor helsefremmende effekt. Det er derimot et behov for

mer kunnskap omkring hvordan barnehageansatte erfarer bruken av Matjungelen, og hvilke faktorer som kan påvirke deres bruk i barnehagen.

2 Bakgrunn

2.1 Kosthold og helse

Et variert og sunt kosthold fremmer god helse og livskvalitet, samt forebygger ulike former for feilernæring (Kumanyika et al., 2019, s. 17). Et kosthold som inneholder riktige næringsstoffer spiller en avgjørende rolle i arbeidet mot å fremme god helse blant befolkningen (WHO, 2020). Et utilstrekkelig kosthold uten tilførsel av nødvendige næringsstoffer kan føre til feilernæring, som er preget av mangler eller overskudd av næringsinntak, ubalanse eller nedsatt utnyttelse av næringsstoffer (WHO, 2024). Feilernæring kan forårsake overvekt og fedme, som er en av årsakene til utvikling av en rekke ikke-smittsomme sykdommer. Ikke-smittsomme sykdommer står i dag for 74 prosent av alle dødsfall på global basis (WHO, 2023). Noen eksempler på ikke-smittsomme sykdommer som kan skyldes et dårlig sammensatt kosthold er hjerte- og karsykdommer, diabetes type-2 og enkelte krefttyper (Kumanyika et al., 2019, s. 17).

Et sunt kosthold spiller en avgjørende rolle i forebyggingen av ikke-smittsomme sykdommer, og forståelse av risikofaktorer er avgjørende for å kunne fremme en god helse. Afshin et al. (2019, s. 1958) understreket sammenhengen mellom kostholdsvaner og risikoen for utvikling av ikke-smittsomme sykdommer. Følgende kunne elleve millioner dødsfall årlig skyldes et dårlig kosthold (s. 1961). De ledende risikofaktorene var høyt inntak av salt, og for lavt inntak av frukt og fullkorn. Ikke-smittsomme sykdommer skyldes en kombinasjon av genetikk, miljømessige, psykologiske og atferdsmessige faktorer (WHO, 2023). Ikke-smittsomme sykdommer oppstår som oftest i voksen alder, men man kan bli utsatt for risikofaktorer fra tidlig i barneårene. Ifølge WHO (2020) kan kosthold bli påvirket av diverse sosiale og økonomiske faktorer, eksempelvis individuelle preferanser, kultur, inntekt og miljøaspekt, som er med å forme kostholdsvaner.

I Norge er et usunt kosthold sett på som en av de viktigste risikofaktorene for sykdom og tidlig død (Departementene, 2017, s. 6). Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2021) retter fokus mot betydningen av kosthold, mat og måltider for menneskets livskvalitet, og fysiske og psykiske helse (s. 6). Handlingsplanen legger føringer for satsninger på

ernæringsområdet knyttet til forebygging av ikke-smittsomme sykdommer, og skal være bidragende til å støtte opp under en bærekraftig utvikling (s. 6, s. 20). Ifølge Kumanyika et al. (2019, s. 9) kan et sunt og bærekraftig kosthold sikre optimal vekst og utvikling for alle mennesker, samt ivareta funksjon og fysisk, mentalt og sosialt velvære i alle livets faser, for nåværende og fremtidige generasjoner. At flere følger kostrådene til Helsedirektoratet er ifølge Departementene (2017, s. 20) viktig for å bidra til sunne kostvaner og en bærekraftig utvikling.

2.2 Kostrådene

Helsedirektoratet har utarbeidet kostråd som nasjonale faglige råd for å sikre den norske befolkningen et variert og sunt kosthold (Helsedirektoratet, 2016). Kostrådene gir blant annet råd om å balansere energiinntak og energiforbruk. Det anbefales å ha et variert kosthold med mye grønnsaker, frukt, bær, grove kornprodukter og fisk, samt begrense mengder av bearbeidet kjøtt, rødt kjøtt, sukker og salt. Kostholdet bør inneholde grove kornprodukter på daglig basis, med en veiledende mengde på 70-90 gram fullkorn. Det rådes til at det ukentlige inntaket av fisk burde ligge på 300-450 gram ren fisk, hvorav 200 gram bør være fet fisk. Fisk burde bli servert til middag to til tre ganger i uken, og det anbefales å spise fiskeprodukter som pålegg. Bær, frukt og grønnsaker bør inngå i alle måltider, og det anbefales å spise minst fem porsjoner hver dag, noe som utgjør kostrådernes «fem om dagen». Inntaket av salt og sukker bør begrenses, og vann anbefales som tørstedrikk. Kostrådene inkluderer også råd om å være fysisk aktiv i minst 30 minutter hver dag, og legger til at fysisk aktivitet er gunstig for å forebygge vektøkning og bidra til vektreduksjon. Kostrådene er blant annet bygget på rapporten Nordic Nutrition Recommendations (NNR) som ble utgitt i 2012. Det ble i 2023 utarbeidet nye NNR med oppdaterte nordiske kostråd, men tentativt tidspunkt for endelig oppdatering av de reviderte norske kostrådene er satt til august 2024 (Helsedirektoratet, 2023b). I tillegg til å fremme god helse gjennom kosthold, setter de reviderte NNR 2023 i tillegg et større fokus på klimaaspektet ved konsumering og produksjon av mat (Blomhoff et al., 2023, s. 7).

2.3 Kosthold blant landets barn og unge

I landsomfattende kostholdsundersøkelser fremkom det at norske to-, fire-, ni-, og trettenåringer stort sett spiste i tråd med helsemyndighetenes anbefalinger, men at kostholdet

fortsatt hadde flere ernæringsmessige svakheter (Astrup et al., 2020, s. 4; Hansen et al., 2016, s. 19; Hansen et al., 2015, s. 21). Blant landets to-åringere var inntaket av mettet fett for høyt (Astrup et al., 2020, s. 4). Ifølge Hansen et al. (2016, s. 14) var det kun ni prosent av fire-åringene som nådde de daglige anbefalingene knyttet til inntak av frukt, grønnsaker og juice. Hos fire-åringene ble det også registrert et lavt gjennomsnittlig inntak av fisk med 30 gram per dag, og et høyt inntak av kjøtt på 60 gram daglig, hvorav 50 gram var rødt kjøtt. Både fire-, ni-, og trettenåringene hadde et for høyt inntak av sukker og mettet fett (Hansen et al., 2016, s. 14; Hansen et al., 2015, s. 21). Blant ni- og trettenåringene var det daglige inntaket av frukt og grønnsaker for lavt (Hansen et al., 2015, s. 21). Ifølge de gjennomførte undersøkelsene var det utfordringer knyttet til kostholdet blant norske barn. Funnene viste til et behov for forbedringer av barns inntak av riktige matvarer, som potensielt kan være av betydning for barns helse.

2.4 Barnehagen som en helsefremmende arena

Gitt at barnehagen er en arena som kan nå ut til mange barn på tvers av sosiale skiller, kan de potensielle helsefremmende effektene av barnehager med god kvalitet være store. I Norge går 93,8 prosent av alle ett- til femåringer i barnehage (Statistisk sentralbyrå, 2023). Barnehagen er en arena der barns deltakelse er uavhengig av sosial status, kulturell og språklig bakgrunn (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). Landbruks- og matdepartementet et al. (2021, s. 30) understreker barnehagen som en viktig arena der de aller fleste barn kan nås på tvers av sosiale skillelinjer. Barnehager skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon, samt bidra til å utjevne sosiale forskjeller gjennom å legge til rette for god helse, livsmestring og deltakelse (Meld. St. 15 (2022-2023), s. 28). I den nasjonale barnehagestrategien mot 2030 Barnehagen for en ny tid legges det vekt på at barn i hele landet skal ha tilgang på et likeverdig barnehagetilbud med høy kvalitet (Kunnskapsdepartementet, 2023, s. 7). Kvalitet i den nordiske barnehagemodellen knyttes til arbeidet i barnehagen der barnet står i sentrum, hvor lek og læring, trivsel, profesjonalitet og like muligheter for alle er sentralt (Urban et al., 2022, s. 10). Barnehagen, som en inkluderende arena, kan dermed ha helsefremmende fordeler ved å tilrettelegge for god helse og trivsel, gjennom god kvalitet i barnehagetilbudet.

Barnehagen kan være en viktig helsefremmende arena for å legge til rette for at barn utvikler sunne mat- og måltidsvaner fra tidlig alder. Strategien Matnasjonen Norge mot 2030

legger vekt på å prioritere tiltak som kan øke barn og unges kunnskap om et sunt og bærekraftig kosthold (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 30). For å sikre at befolkningen både velger og tilbereder sunn mat, er ferdigheter for praktisk matlaging og kunnskap om mat nødvendig (s. 29). For å etablere gode kostvaner, kunnskap og interesse for mat blant befolkningen, må den yngre generasjonen nås tidlig, eksempelvis gjennom barnehager. I henhold til folkehelsemeldinga er det viktig å innarbeide gode vaner tidlig i barneårene for å skape helsefremmende kostholdsvaner som kan vare livet ut (Meld. St. 15 (2022-2023), s. 52). En av satsningsområdene som ble lagt frem i folkehelsemeldinga handler om å forebygge sykdommer ved å legge til rette for at barn kan utvikle sunne kostholdsvaner fra tidlig alder av. Regjeringen har som mål å forbedre kostholdsvaner og redusere sosiale forskjeller i kosthold, og en av strategiene er å fokusere på tiltak som fremmer sunne måltider i barnehagen (s. 50). Et sunt og variert kosthold er ifølge Paulsen et al. (2012, s. 5) viktig for at barn skal ha overskudd til lek og læring. Barnehagens måltider, enten matpakker fra hjemmet eller måltider servert i barnehagen, utgjør mellom 40 og 60 prosent av barns daglige energiinntak (Helsedirektoratet, 2024). Arbeidet som knyttes til mat og måltider i barnehagen kan dermed ha en stor betydning for barns daglige inntak av mat og drikke. Barnehagen er følgende en betydningsfull arena som kan muliggjøre langsiktige forbedringer av befolkningens helse.

Barnehager i Norge kan overordnet bli delt inn i kommunale og private barnehager, noe som også medfører noen ulikheter. 47 prosent av landets barnehager er kommunale, og 53 prosent er private (Utdanningsdirektoratet, 2021). Ifølge forskrift om foreldrebetaling i barnehager (2004, § 1) har barnehager muligheter for å ta ekstra betalt for kostpenger. Her er det derimot forskjeller på private og kommunale barnehager med tanke på utgifter foreldre og foresatte må ut med månedlig. Ifølge Utdanningsdirektoratet (2021) tok private barnehager i gjennomsnitt høyere kostpenger med en innbetaling på 401 kroner, mens kommunale barnehager i gjennomsnitt tok 307 kroner. Ifølge en årlig foreldreundersøkelse var foreldre med barn i private barnehager mer fornøyde med mattilbudet, sammenlignet med foreldre som hadde barn i kommunale barnehager (Johannessen, 2023, s. 3). At foreldre er mindre fornøyde i kommunale barnehager, kan belyse at det er en forskjell på mattilbudet i de ulike barnehagene.

Folkehelseloven (2011, § 7) legger føringer for kommunens helsefremmende arbeid, og er pliktige til å iverksette tiltak dersom det blir identifisert utfordringer knyttet til kosthold. Ifølge folkehelseloven (§ 1) har kommuner, fylkeskommuner og statlige myndigheter et ansvar for å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, forebygger sykdom og jevner ut sosiale forskjeller i helse. Loven er et rettslig virkemiddel som skal sørge for samordning av ansvar for å legge til rette for et systematisk og langsiktig folkehelsearbeid. Kommunen er pålagt å ha oversikt over helsetilstanden og utviklingstrekk i kommunen som kan opprettholde eller skape sosiale forskjeller eller helsemessige problemer (§ 5). Kommunen skal deretter identifisere folkehelseutfordringene, samt vurdere påvirkningsfaktorer, årsaker og konsekvenser. Ifølge folkehelseloven (§ 7) skal kommunen iverksette tiltak knyttet til folkehelseutfordringer, eksempelvis knyttet til oppvekst- og levekårsforhold som fysiske og sosiale miljøer, fysisk aktivitet og ernæring. Nevnte bestemmelser i folkehelseloven legger føringer for kommunens arbeid med folkehelse i kommunale barnehager i Norge. Kommunale barnehager skal dermed være en helsefremmende arena som bidrar til å bedre folkehelsen, og deretter sette inn tiltak dersom det blir identifisert utfordringer knyttet til kosthold.

2.5 Kompetanse og kvalitet i barnehagen

Det har vist seg å være en sammenheng mellom kompetanse hos ansatte i barnehager og kvaliteten på barnehagepraksisen (Huizen & Plantenga, 2018, s. 216; Manning et al., 2017, s. 11; Melhuish et al., 2015, s. 4). Ifølge Melhuish et al. (2015, s. 4) kan deltakelse i barnehager bidra positivt i barns utvikling dersom barnehagen er av god kvalitet. Faktorer som bidro til kvalitet i barnehagen var ansatte med god kompetanse, tilstrekkelig dekning av ansatte, og utvikling blant ansatte som sikret kontinuitet og forbedret kvalitet. Deltakelse i barnehager med god kvalitet viste seg å ha størst positiv effekt hos barn med ugunstige oppvekstsvilkår. Ifølge Manning et al. (2017, s. 10-11) var det også en sammenheng mellom kvalifikasjoner hos ansatte og tilrettelagte omgivelser som bidro til sosiale og varierende opplevelser som støttet opp under barns utvikling (s. 11). Ifølge Huizen og Plantenga (2018, s. 216) kunne kompetanse hos barnehageansatte og tilstedeværelse av ansatte bidra positivt til barns utvikling. Kvaliteten på arbeidet utført i barnehagene spilte en vesentlig rolle for å oppnå positive resultater i barns utvikling. Faktorer som påvirket kvaliteten på arbeidet i barnehagene var utdanningsnivå og dekningen på ansatte per barn (s. 212) viste til

utdanningsnivået blant ansatte og dekningen på ansatte per barn da de fremhevet faktorer som påvirket kvaliteten på arbeidet i barnehagene. Samlet viser forskningen til at kompetanse og tilstedeværelse av barnehageansatte spiller en viktig rolle for å sikre høy kvalitet i barnehagemiljøet, med positive konsekvenser for barns utvikling.

Kvalitet kan sikres i barnehager gjennom ulike ansvarsområder som er tillagt de ulike stillingene i barnehagen. Ifølge Utdanningsdirektoratet (2021, s. 9) favner barnehagen flere ulike stillinger med forskjellige ansvarsområder. Barnehagestyrer er ansvarlig for den daglige driften i barnehagen. Flesteparten av ansatte i barnehager som arbeider direkte med barn, er pedagogiske ledere og øvrig grunnbemanning. For pedagogiske ledere og barnehagestyrere er det krav om godkjent utdanning, som barnehagelærerutdanning eller tilsvarende (s. 10). Øvrig grunnbemanning refererer til ansatte som jobber direkte med barn i stillinger som assistent, barne- og ungdomsarbeider, og barnehagelærer. Barnehagestyrer har ansvar for det administrative, pedagogiske og personalmessige arbeidet i en barnehage (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16). Barnehagestyrer skal lede prosessen med å utarbeide årsplanen, som skal vise hvordan barnehagen skal arbeide etter rammeplanens innhold, og utføre lokale tilpasninger til den pedagogiske praksisen (s. 38). Barnehagestyrers oppgave er videre å sikre at barnehagens pedagogiske arbeid er i tråd med barnehageloven og rammeplan for barnehagen, samt at personalet har en forståelse av det pedagogiske arbeidet og får tatt i bruk sin kompetanse. Pedagogisk leder er ansvarlig for det pedagogiske arbeidet gjennom å sørge for at barnehageloven og rammeplan for barnehagen ligger til grunn for det pedagogiske arbeidet i barnehagen.

2.6 Barnehageloven og rammeplan for barnehagen

For å sikre kvalitet i barnehagen, er alle barnehager pålagt å følge barnehageloven og rammeplan for barnehagen (rammeplanen). Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnlaget som er fastsatt i barnehageloven (2005), herunder forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Barnehageloven skal på et overordnet nivå regulere barnehagens virksomhet med bestemmelser for barnehagens daglige drift og den pedagogiske tilretteleggingen av barns hverdag. Rammeplanen skal gi nærmere beskrivelser for hvordan barnehageansatte skal foreta sin planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet (Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, 2017). Sammen

skal barnehageloven og rammeplanen ligge til grunn, og være retningsgivende for barnehagens praksis.

Formålet med barnehageloven (2005, § 1) er at barnehagen i samarbeid med hjemmet skal lage et grunnlag for allsidig utvikling, gjennom ivaretagelse av barnets behov for lek og omsorg, samt fremme danning og læring. Ifølge barnehageloven (§ 2) skal barnehagen ha en helsefremmende og forebyggende funksjon, samt bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barn i barnehagen skal ha muligheter for livsutfoldelse, lek og meningsfylte aktiviteter og opplevelser. Verdier og kultur står sentralt i barnehagens innhold, der barn får rom for kulturskaping og mulighet for å oppleve glede og mestring i et kulturelt og sosialt fellesskap. Barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal støttes, og barnet skal få utfordringer som tar utgangspunkt i barnets kunnskaper, ferdigheter og interesser. Ifølge barnehageloven (§ 3) skal barnets beste være et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser og handlinger som blir tatt i barnehagen.

Rammeplanen legger vekt på at barnehagen skal bidra til barns utvikling gjennom en helhetlig tilnærming der læring, danning, omsorg og lek ses i sammenheng (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Et av fagområdene i rammeplanen er «kropp, bevegelse, mat og helse» (s. 49). Fagområdet legger til grunn at barns vaner og handlingsmønstre fra tidlig alder kan vare livet ut. Personalet har et ansvar for å tilrettelegge måltider og matlaging sammen med barn, og skal stimulere til deltakelse, samtaler, måltidsglede og en følelse av fellesskap. Personalet skal bidra til at barn utvikler gode holdninger, vaner og kunnskaper om et variert kosthold. Det presiseres samtidig at personalet skal kjenne til, og praktisere nasjonale føringer for forebyggende og helsefremmende tiltak som gjelder barn.

2.7 Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen

I tillegg til barnehageloven og rammeplanen, har Helsedirektoratet (2023a) utarbeidet Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen, med spesifikke anbefalinger for mat- og måltidspraksisen i barnehager. Retningslinjen skal være veiledende for hvordan ansatte kan kvalitetssikre sitt arbeid med mat og måltider i barnehagen (2018). De ernæringsmessige anbefalingene skal sikre et bredt og variert kosthold med produkter med riktig innhold av næringsstoffer barn trenger, og som er i tråd med Helsedirektoratets kostråd.

Barnehagen rådes blant annet til å tilby grønnsaker og frukt eller bær hver dag, samtidig som at barna daglig burde innta tre av «fem om dagen» i barnehagen (2023a). Retningslinjen er utarbeidet for å sikre oppdaterte og kunnskapsbaserte anbefalinger for barnehageansatte, for å sikre forsvarlig og god praksis på feltet. Retningslinjen for mat og måltider i barnehagen gir, i tillegg til råd om matserveringen, anbefalinger for hvordan skape gode mat- og måltidsituasjoner i barnehagen. Måltider skal gi en ramme for kommunikasjon og samspill, som er viktig for fellesskap og trivsel i barnehagen. Retningslinjen gir anbefalinger for hvordan barnehagen skal sikre et helsefremmende spisemiljø, og for hvordan ansatte kan skape en pedagogisk arena med barns deltakelse i mat- og måltidsaktiviteter (2023a). Barnehagens ansvar for utjevning av sosial ulikhet i kosthold blir presisert, med følgende anbefalinger for å bedre praksisen og tilby et likeverdig kosthold, på tvers av kulturell bakgrunn og sosiale forskjeller. For barn i barnehagen som er under ett år anbefales den Nasjonal faglige retningslinjen spedbarnsernæring, utover dette kan barnehager følge kostrådene.

2.8 Mat og måltider i barnehagen

Selv om det finnes lovgivning og retningslinjer som skal veilede barnehager i arbeidet med mat og måltider, har flere undersøkelser vist at det fremdeles er rom for forbedring i norske barnehager. Paulsen et al. (2012, s. 6-7) viser til at barnehager i Norge serverte for lite grønnsaker, og det var et potensiale for forbedring knyttet til økt servering av grove kornprodukter, samt reduksjon av fet og sukkerholdig mat ved feiringer. Barnehager med en forankring i årsplanen hadde en signifikant høyere andel servering, av friske grønnsaker, sammenlignet med barnehager som ikke hadde det (s. 23). Når det gjelder servering av mat og drikke ved feiringer og markeringer ble det funnet at de barnehagene som hadde en forankring i årsplanen hadde en signifikant lavere andel som serverte søtsaker som is, kaker og gjærbakst. Paulsen et al. (s. 1) antydte at kompetanse og kjennskap til nasjonale retningslinjer blant barnehagestyrere og pedagogiske ledere, kunne bidra til et sunnere mattilbud i barnehager. Tilgjengelige ansatte, tid og personalets kunnskaper om mat, ernæring og helse, viste seg å ha stor betydning på mat- og drikketilbudet i barnehager (s. 17). Mattilbudet i private og kommunale barnehager var ifølge Fagerholt et al. (2018, s. 12) ulik, da private barnehager i større grad serverte frokost og ettermiddagsmat, samt hadde et høyere tilbud av grønnsaker. Sammenlignet med private barnehager, spiste også en lavere

andel av ansatte i kommunale barnehager den samme maten som barna spiste. Mat- og måltidspraksisen er dermed forskjellig ut ifra om barn går i kommunale eller private barnehager.

2.9 Kostholdsintervensjoner i barnehagen

På bakgrunn av at barnehager har rom for forbedringer knyttet til mat- og måltidspraksisen, har det blitt utarbeidet flere intervensjoner der formålet er å forbedre kosthold blant barn og unge. Intervensjoner i barnehager har vist seg å kunne ha en positiv effekt på ansattes bevissthet knyttet til kostholdsarbeidet; Ifølge Johannessen et al. (2018, s. 41) hadde barnehageansatte, etter deltakelse i en intervensjon for å fremme et sunt kosthold, blitt mer reflekterte og bevisste på servering av varierte måltider, samt hadde et større fokus på sunn mat. Himberg-Sundet et al. (2019, s. 1124) viste til at det var mulig å øke mengden og variasjonen av grønnsaker som ble servert i barnehager gjennom intervensjonen. Intervensjonen bestod av et oppstartskurs, tilgang på materielle ressurser og en nettside med utfyllende informasjon om grønnsaker og relaterte aktiviteter (s. 1120). I tillegg ble det sendt oppfølgingsaktiviteter til barnehagene to ganger i løpet av intervensjonsperioden. Intervensjonen førte derimot ikke til endringer i ansattes mat- og måltidspraksis, som ble antatt til å være på bakgrunn av at ansatte hadde gode rutiner for mat- og måltidspraksisen fra tidligere av. Ifølge Gubbels et al. (2015, s. 2168) var det en assosiasjon mellom de ansattes mat- og måltidspraksis, og barns inntak av grønnsaker. De ansatte ble ansett som rollemodeller for barna der ansatte hadde en sentral rolle i barns matpraksis i barnehagen. Grønnsaksinntaket viste seg å være høyere blant barn dersom de ble oppmuntret til å fortsette å spise av de ansatte. Det ble også registrert et høyere inntak av frukt dersom barna hadde vært med i matlagingen og ble forklart hvordan maten ble tilberedt underveis.

Forskning understreker viktigheten av tilpassede kostholdsintervensjoner i barnehager (Helland et al., 2021, s. 6; Larson et al., 2011, s. 1345; Meshkovska et al., 2022, s. 12; Murimi et al., 2018, s. 576). Ifølge Larson et al. (2011, s. 1345) skulle måltider i barnehagen sørge for et støttende miljø, der barn kunne teste ut ukjente matvarer og praktisere ulike ferdigheter knyttet til mat. Dersom intervensjoner var tilpasset skoler og barnehagers arbeidsmiljø, undervisningsplan og andre pågående programmer, kunne det påvirke implementeringen av intervensjonen (Meshkovska et al., 2022, s. 12). Ifølge Helland et al. (2021, s. 6) var intervensjoner tilpasset barnehagelæreres pedagogiske arbeid, eksempelvis

sansing med barn, enklere å implementere fremfor nye matmenyer og aktiviteter knyttet til matlaging i barnehagen. Ettersom aktivitetene rundt sansing og utforskning av mat var kjent for barnehagelærerne fra tidligere av, var det enklere å ta i bruk disse aktivitetene. Kostholdsintervensjoner som tilbød alderstilpassede og eksperimentelle aktiviteter hadde ifølge Murimi et al. (2018, s. 576) større sannsynlighet for å lykkes. Aktiviteter som involverte smaking og assosiering av ulike farger med frukt og grønnsaker i barnehagen, førte også til økt inntak av frukt og grønnsaker blant barn. Helland et al. (2021, s. 8) fant at ansatte i barnehagen, ved hjelp av en intervensjon for å øke barns mot til å smake på mat, hadde fått en økt bevissthet rundt et variert kosthold, og serverte flere matvarer som de ikke hadde servert tidligere. De ansatte hadde fortalt at de opplevde intervensjonen som inspirerende og lærerik, samtidig som den bidro inn i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Ansatte hadde blitt inspirert av de nye matoppskriftene, men de følte seg også inspirert til å utvikle deres pedagogiske praksis, selv om matlaging var en krevende del av intervensjonen (s. 8).

Forskning har vist til at tilgang på tilstrekkelig ressurser i barnehagen kan spille en avgjørende rolle for gjennomføring av ulike kostholdsintervensjoner (Helland et al., 2021, s. 5; Johannessen et al., 2018, s. 41; Meshkovska et al., 2022, s. 12; Murimi et al., 2018, s. 576). Tilgang på tilstrekkelige ressurser og tid til matlaging var ifølge Johannessen et al. (2018, s. 41) en viktig faktor for arbeidet med mat og måltider, i tråd med intervensjonen. Det var tidkrevende for personalet å sette seg inn i, og ta i bruk nye matvarer, oppskrifter og metoder for å lage mat. Ansatte som tidligere hadde hatt et fokus på mat, synes det var mindre tidkrevende å lage nye matretter, sammenlignet med ansatte som ikke hadde det. For å ha mulighet til å fremme sunne kostholdsvaner i barnehagen, burde mat- og måltidspraksisen ifølge Johannessen et al. (s. 41) bli inkludert i læreplanen, og barnehagelærere burde motta opplæring og undervisning. Ifølge Meshkovska et al. (2022, s. 12) begrenset også mangel på tid og ansatte en effektiv gjennomføring av intervensjoner, men andre begrensende faktorer var også mangel på kursing, opplæring, materielle ressurser og ekstra støttepersonell. Mangel på tilgjengelig kunnskap og informasjon fra en brukervennlig nettside relatert til intervensjonen ble også pekt på som en barriere for bruk. I Helland et al. (2021, s. 5) sin studie, begrenset knapphet på tid og få ansatte mulighetene for matlaging i barnehager. De ansatte uttrykte at de ikke vanligvis brukte mye tid på matlaging, og syntes det var vanskelig å finne tid til å lage nye menyer. Noen deltakere ble overrasket over hvor raskt de kunne tilberede næringsrike og varierte måltider. Ved å gjenta matmenyene flere dager på rad for å

sikre gjentatt eksponering, oppdaget deltakerne at de ble mer kjent med matlagingen og menyene, og at kravet om ressurser knyttet til tid og nok personale gradvis ble redusert (s. 5). Murimi et al. (2018, s. 576) fant i sin studie at intervensjoner som ble gjennomført i mer enn seks måneder og som tilbød jevnlig eksponeringer, eksempelvis ukentlig eller annenhver uke, hadde større sannsynlighet for å oppnå satte mål for intervensjonene. Forskning viste dermed til at tilstrekkelige ressurser var viktig for vellykkede kostholdsintervensjoner i barnehager.

2.10 Matjungelen

Matjungelen (u.å.-k) er et nasjonalt kvalitetssikret aktivitetsprogram for barnehager og skolefritidsordningen (SFO) med fokus på lek og læring, og hva slags mat som er «bra for kroppen og kloden». Aktivitetsprogrammet skal stimulere til økt fokus på mat, helse og bærekraft gjennom å utforske mat og oppleve måltids glede i fellesskap.

Aktivitetsprogrammet tilbyr faglig innhold og søker å øke kompetansen til ansatte gjennom opplæringsvideoer, matoppskrifter, tips og aktiviteter, og aktivitetsopplegg som involverer barna. Med et nasjonalt fokus på å øke barn og unges kunnskap knyttet til et sunt og bærekraftig kosthold er Matjungelen trukket inn i strategien mot 2030, Matnasjonen Norge (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 31), og samtlige stortingsmeldinger (Meld. St. 6 (2019-2020), s. 107; Meld. St. 13 (2020-2021), s. 118; Meld. St. 15 (2022-2023), s. 52). Matjungelen (u.å.-h) er utviklet som ledd i oppfølgingen av Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021). Matjungelens innhold er i tråd med Helsedirektoratets kostråd, og er forankret i rammeplanen og Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen.

Matjungelens (u.å.-h) innhold er gratis å benytte seg av og ligger åpent på nettsiden, og kan dermed benyttes fritt av alle barnehager uten påmelding. Å melde barnehagen inn i Matjungelen gir flere fordeler gjennom oppfølging og inspirasjon på e-post, samt en egen kontaktperson fra Matjungelen. Dersom barnehagene har meldt seg på, vil barnehagen alltid være en «Matjungelen barnehage» frem til en eventuell avmelding (u.å.-i). Matjungelens aktivitetsprogram er ulik for barnehager og SFO/AKS, da aktivitetene og oppskriftene er tilpasset for ulike aldersgrupper. Matjungelen SFO/AKS vil benevnes som «Matjungelen SFO». I masteroppgaven vil «Matjungelen barnehage» bli referert til som «Matjungelen». Aktivitetsprogrammet er utarbeidet av den sosiale entreprenøren «Folkelig», i samarbeid med

Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet, på oppdrag fra Helsedirektoratet. Matjungelen er delvis finansiert av Helsedirektoratet, og andre aktører som Lerøy og Mills.

Matjungelen (u.å.-a) for barnehager tar utgangspunkt i fem følgende temaer: måltidsglede (1), naturens ressurser (2), matkultur (3), matmot (4), og matlaging (5). Pedagogiske aktiviteter er tilknyttet de ulike temaene. Måltidsglede (1) har fokus på å skape fellesskap gjennom matlaging og måltider (u.å.-f). Naturens ressurser (2) handler om å lære barna om å ta vare på naturen, få innsikt i matens vei fra råvare til måltid, og å vise gode holdninger for å oppnå et bærekraftig samfunn (u.å.-g). Matkultur (3) ønsker å fremme kulturelle og tradisjonelle aspekter ved å synliggjøre mangfold og gjensidig respekt, oppleve matkulturer og fremme nysgjerrighet over forskjeller og likheter (u.å.-c). Matmot (4) ønsker å gjøre barn nysgjerrig på maten og gi mulighet til å oppleve varierte sanseopplevelser, samt bidra til at barn tilegner seg gode holdninger og vaner om kosthold (u.å.-e). Matlaging (5) som siste tema ønsker å gi barn positive opplevelser gjennom pedagogiske aktiviteter med muligheter for deltakelse og medvirkning i matlagingen, og skal bidra til samtaler og måltidsglede (u.å.-d). Barn og ansatte i barnehager kan sammen utforske nevnte temaer, og bruke de som et utgangspunkt for å planlegge innholdet i årsplanen (u.å.-k). Matjungelen barnehage har ikke et forslag til fordeling av temaene i en årsplan, slik som Matjungelen SFO (Matjungelen, u.å.-j). Barnehagene kan velge å bruke innholdet, og de fem temaene i Matjungelen, etter eget ønske.

Det er tidligere utført studier på barn og ansatte på SFO som har tatt i bruk Matjungelen. Ifølge Vatne (2020, s. 3) hadde SFO-er som tok i bruk Matjungelen en høyere medvirkning av barn ved tilberedning av måltider, og et økt helhetlig fokus på mat og måltider, sammenlignet med kontroll-SFO-er som ikke var påmeldt aktivitetsprogrammet. I tillegg til å ta utgangspunkt i ansattes erfaringer, utførte Vatne observasjoner av mattilbudet og måltidsituasjoner (s. 2). Mjøen (2023, s. 3) forsket på barns oppfatninger av frukt og grønt, og fant ut at frukt og grønt ble nevnt flere ganger blant barn etter innføring av Matjungelen. Nevnte studier viser til at Matjungelen kan bidra til et økt helhetlig fokus på mat og måltider. Studiene som er utført har tatt utgangspunkt i SFO-er som har tatt i bruk Matjungelen tilpasset for SFO. Det er derimot ikke utført forskning på ansattes generelle erfaringer knyttet til bruken av aktivitetsprogrammet i «Matjungelen barnehager».

3 Formål og problemstilling

Med et nasjonalt fokus på å bedre befolkningens kostholdsvaner, er Matjungelen utarbeidet for å skape et kompetanseløft i kosthold. Barnehagen er en sentral arena for å påvirke barn og unges kostholdsvaner, noe som gjør barnehageansattes kompetanse omkring mat og måltider viktig. Ansattes bruk av Matjungelen kan være avgjørende for å skape et kompetanseløft blant barnehageansatte. Da det ikke foreligger forskning på ansattes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen i barnehager, kan det derfor være viktig å belyse deres erfaringer av aktivitetsprogrammet. Formålet med masteroppgaven er derfor å få en innsikt og forståelse for hvordan ansatte i barnehager erfarer bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen, samt hvilke faktorer som påvirker bruken. Problemstillingen ble følgende;

Hvordan erfarer barnehageansatte bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen, og hvilke faktorer påvirker bruken?

Masteroppgaven er skrevet med et folkehelseperspektiv, og dermed vil andre aspekter som ikke belyser helse bli utelukket. Da Matjungelen er et helhetlig aktivitetsprogram med fokus på kosthold og bærekraft, vil eksempelvis ulike miljøaspekter knyttet til naturen bli utelukket fra oppgaven.

4 Teoretisk referanseramme

I det følgende kapittelet vil masteroppgavens teoretiske referanseramme bli presentert. Den teoretiske referanserammen fungerer ifølge Malterud (2016/2017, s. 47) som et hjelpemiddel til å strukturere egne tolkninger og forstå forskningens funn. Med bakgrunn i prosjektets formål med ønske om å forstå informantenes erfaringer knyttet til bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen, har vi benyttet COM-B-modellen og Theoretical Domains Framework (TDF) i kombinasjon (Michie et al., 2014, s. 91). COM-B-modellen og TDF vil følgende bli presentert hver for seg, før de i en kombinasjon vil bli presentert.

4.1 COM-B-modellen

COM-B-modellen har blitt benyttet for å få en forståelse av barnehageansattes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen, og for å belyse ulike faktorer som kan påvirke bruken (Michie et al., 2014, s. 59). COM-B er en forkortelse for Capability (evne), Opportunity (mulighet), Motivation (motivasjon) og Behavior (atferd). COM-B-modellen er

en del av Behavior Change Wheel (BCW) som er et rammeverk som skal sikre en teoretisk drevet prosess for å utvikle intervensjoner (s. 11). BCW-rammeverket inneholder ni steg for utvikling og gjennomføring av en intervensjon, der COM-B-modellen er utgangspunktet for første steg som skal analysere de underliggende faktorene som påvirker atferd. På bakgrunn av at masteroppgavens hensikt ikke inkluderer en praktisk utvikling eller gjennomføring av en intervensjon, ble kun COM-B-modellen sett på som relevant for å diskutere informantenes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen.

COM-B-modellen undersøker menneskers atferd i en gitt kontekst som beskriver tre essensielle betingelser: evne, motivasjon og mulighet, som samhandler for å generere en atferd (Michie et al., 2014, s. 59). Betingelsene blir i modellen betegnet som komponenter. De tre komponentene evne, mulighet og motivasjon, påvirker utførelsen av en atferd på ulike måter. Med bakgrunn i masteroppgavens problemstilling, vil atferd knyttes til bruken av Matjungelen. Vi har foretatt en egen oversettelse av komponentene fra engelsk til norsk, som vil si at oversettelsene av komponentene ikke er validerte. De norske betegnelsene vil konsekvent anvendes gjennom den resterende teksten. Hver av de tre komponentene kan deles inn i to underkomponenter som gir en nærmere beskrivelse av komponentene. Beskrivelsene til Michie et al. (s. 59) av de tre komponentene med følgende underkategorier vil bli presentert i Tabell 1.

Tabell 1

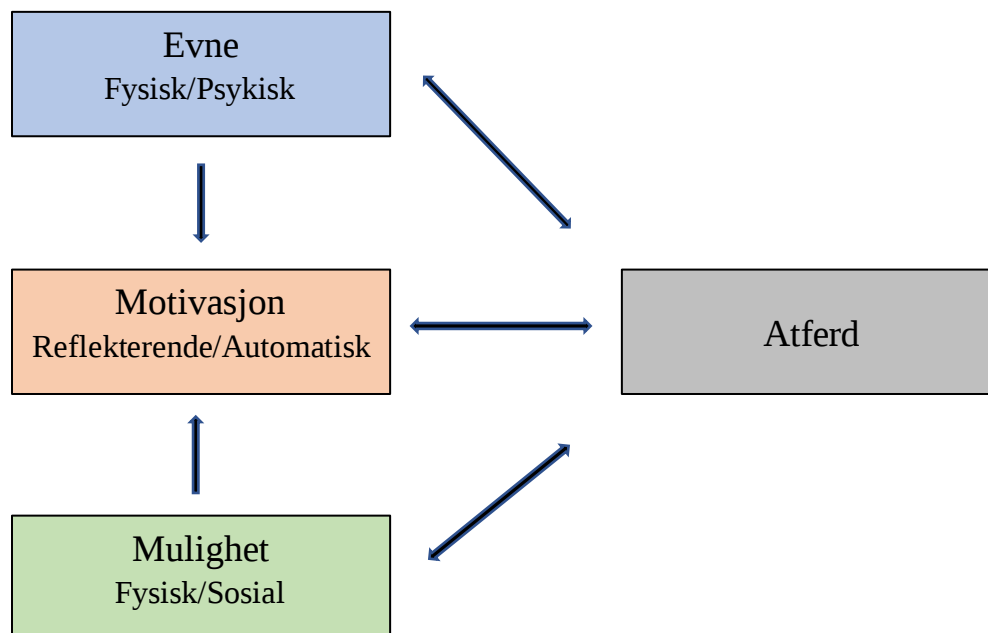
Modifisert tabell med beskrivelser av COM-B-komponenter med følgende underkomponenter

Komponenter	Beskrivelse av komponenter	Underkomponenter	Beskrivelse av underkomponenter
Evne	Menneskets evne til å utføre en viss atferd.	Fysisk evne	Fysiske ferdigheter, styrke eller utholdenhet til å utføre en atferd.
		Psykisk evne	Kunnskap, psykiske ferdigheter, styrke eller utholdenhet til å utføre en atferd.
Motivasjon	Mennesker må ha tilstrekkelig med motivasjon for å utføre en atferd.	Reflekterende motivasjon	En selvbevisst planlegging og evaluering som troen på hva som er dårlig og hva som er bra.
		Automatisk motivasjon	Prosesser som handler om menneskets ønsker, behov, impulser og automatiske responser.
Mulighet	Menneskets mulighet til å utføre en viss atferd.	Fysisk mulighet	Hva det fysiske miljøet tillater med hensyn til tid, plassering, ressurser, fysiske barrierer eller triggere.
		Sosial mulighet	Mellommenneskelige påvirkninger, kulturelle normer og sosiale signaler.

COM-B-modellen, illustrert i Figur 1, viser til hvordan de tre sammenkoblede komponentene kan interagere med hverandre og knyttes til atferd (Michie et al., 2014, s. 61). Figur 1 illustrerer koblingen komponentene har til hverandre, samt til atferd. Eksempelvis vil både menneskers evner og muligheter til å utføre en atferd påvirke motivasjonen. Motivasjon kan derimot ikke alene påvirke et menneskes muligheter eller evner på samme måte. Dersom motivasjon først fører til en atferd, kan både evne og mulighet bli indirekte påvirket av motivasjon gjennom en atferd. På samme måte som de tre komponentene påvirker en atferd, kan atferden igjen påvirke menneskets evne, motivasjon og mulighet.

Figur 1

En modifisert figur av COM-B-modellen

4.2 Theoretical Domains Framework (TDF)

Theoretical Domains Framework (TDF) er et rammeverk som blir benyttet for å forstå faktorer som påvirker en atferdsendring (Michie et al., 2014, s. 87). Rammeverket starter med å se atferd i en viss kontekst for å identifisere områder som er i behov for endring, før en retning skal pekes ut for å implementere en effektiv intervensjon. TDF skal brukes for å strukturere veier for å finne evidensbaserte utfordringer for implementering, og gjøre det enklere å iverksette en vellykket intervensjon gjennom å bruke et grundig teoretisk rammeverk. Rammeverket bygger på flere forskjellige teoretiske rammeverk med perspektiver fra atferdsforskning og tverrfaglig implementeringsforskning (s. 91). Hovedsakelig har TDF tidligere blitt benyttet i en helsekontekst for å adressere ulike utfordringer og forstå atferd på individnivå, men kan også brukes i ulike sammenhenger på organisasjons- og samfunnsnivå. Det inkluderer også faktorer i det fysiske miljøet, og organisatoriske faktorer (s. 91). Å implementere eller endre eksisterende praksiser på et overordnet nivå krever ifølge Atkins et al. (2017, s. 2) endringer i individuell og kollektiv atferd. Å endre atferd krever dermed en forståelse av hva som påvirker atferd i den konteksten det oppstår.

TDF består av 14 domener som blir benyttet for å forstå faktorene som påvirker ulike atferdsendringer (Michie et al., 2014, s. 87). TDF ble originalt utarbeidet i 2005, men det ble utviklet en ny versjon i 2012 der antallet domener gikk fra 12 til 14 domener (Cane et al., 2012, s. 1). Den validerte versjonen av TDF blir i flere sammenhenger betegnet som TDF(v2), men vil i gjeldende masteroppgave betegnes som TDF. Domenene kan både være barrierer eller faktorer som fremmer en ønsket handling eller praksis. TDF sine 14 domener skal identifisere faktorer som påvirker endring av en atferd (Michie et al., 2014, s. 91). TDF-domenene skal gi et teoretisk perspektiv der man kan betrakte kognitive, sosiale, og følelses- og miljømessige påvirkninger på atferd (Atkins et al., 2017, s. 2). De 14 domenene i TDF er følgende: Kunnskap, ferdigheter, «hukommelse, oppmerksomhet og avgjørelsesprosesser», atferdsregulering, sosiale eller profesjonelle roller og identitet, troen på egne evner, optimisme, intensjoner, mål, troen på konsekvenser, emosjoner, belønning eller forsterkning, miljømessig kontekst og ressurser, og sosial innflytelse (Michie et al., 2014, s. 88-89). Domenene har, i likhet med COM-B-komponentene, selv blitt oversatt fra engelsk til norsk, og er deretter ikke validerte oversettelser. Beskrivelser av de 14 TDF-domenene foreligger i Vedlegg 1, og er hentet fra Michie et al. (2014, s. 88-90).

4.3 COM-B-modellen i kombinasjon med TDF

For å spesifisere COM-B-modellen ytterligere ble TDF benyttet for å gjøre teorigrunnlaget mer anvendelig for å forstå informantenes erfaringer. Ifølge Michie et al. (2014, s. 91) kan hvert av de 14 domenene relateres til de tre komponentene evne, motivasjon og mulighet, i COM-B-modellen (Tabell 2). TDF-domenene kan utvide COM-B-komponentene gjennom en mer detaljert forståelse av en atferd (Michie et al., 2014, s. 93). TDF-domenene ble derfor brukt for å nyansere informantenes erfaringer ytterligere. Både COM-B-komponentene og TDF-domenene vil bli merket med kursiv gjennom resultatdiskusjonen for å markere bruken av komponentene og domenene.

Tabell 2

Modifisert tabell av COM-B-komponenter og TDF-domener sett i sammenheng.

COM-B-komponenter	COM-B-underkomponenter	TDF-domener
Evner	Fysisk evne	Fysiske ferdigheter
	Psykisk evne	Kunnskap, Kognitive ferdigheter, «hukommelse, oppmerksomhet og avgjørelsesprosesser» og atferdsregulering
Motivasjon	Reflekterende motivasjon	Sosiale eller profesjonelle roller og identitet, Troen på egne evner, intensjoner, mål og troen på konsekvenser
	Automatisk motivasjon	Emosjoner, Belønning eller forsterkning
Mulighet	Fysisk mulighet	Miljømessig kontekst og ressurser
	Sosial mulighet	Sosial innflytelse

En systematisk oversiktsartikkel skrevet av Jerebine et al. (2023, s. 245), benyttet COM-B-modellen og TDF i kombinasjon for å evaluere faktorer som pedagoger erfarte påvirket implementeringen av ulike intervensjoner. Hensikten til intervensjonene var å øke fysisk aktivitet i barnehager. Pedagogene delte erfaringer rundt faktorer de mente var behjelpelige for eller hindret implementering. Studien sammenfattet kvalitativ litteratur ved å identifisere faktorene som ble oppfattet til å påvirke den fysiske aktiviteten, og knyttet faktorene opp mot COM-B-modellen og TDF. Ved bruk av nevnte modell og rammeverk ønsket forskerne å bedre forstå hvordan faktorene påvirket pedagogers oppførsel og beslutningsprosesser. COM-B-komponenten *mulighet* var den største barrieren for implementering av intervensjonene (s. 258). For lite tid til å gjennomføre aktivitetene, samt andre oppgaver som tok tid, minimerte mulighetene ansatte hadde for å ta i bruk intervensjonsprogrammet (s. 251-252). COM-B-komponenten *evne* ble begrenset ved mangel på kunnskap knyttet til fysisk aktivitet og gjeldende retningslinjer, samt mangel på alderstilpassede aktiviteter. Faktorer som påvirket COM-B-komponenten *motivasjon*, ble i mindre grad rapportert i studien.

5 Metode

Formålet med masteroppgaven er å undersøke barnehageansattes erfaringer knyttet til bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen. Videre vil masteroppgaven utforske hvilke faktorer som påvirker bruken av Matjungelen. Kvalitativ forskningsmetode er valgt da formålet med masteroppgaven er å få en forståelse av informantenes personlige erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen. Kvalitativ forskningsmetode dreier seg om å beskrive, analysere og tolke tekstmateriale av samtaler eller observasjoner (Malterud, 2017, s. 30-31). En slik fremgangsmåte søker å få frem informantenes ulike perspektiver gjennom subjektive erfaringer, nyanser og bredde i empirien som kan styrke vår forståelse av menneskets handlinger i en naturlig sammenheng. Informantene vil dermed kunne snakke fritt om egne erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen.

I det aktuelle metodekapittelet skal det trinnvis gjøres rede for metodiske valg som er tatt underveis i utarbeidelsen av masteroppgaven. Gjennomføring av rekruttering, intervjuguide, semistrukturerte intervjuer, testintervju og intervjusituasjonen skal gjøres rede for. Likeledes skal lydopptak og transkribering samt analyseprosessen redegjøres for. Til slutt følger en beskrivelse av vår forforståelse, bruk av databaser og kunstig intelligens (KI), og etiske aspekter som er tatt i betraktning.

5.1 Rekruttering

De rekrutterte informantene arbeidet i kommunale «Matjungelen-barnehager» som hadde en stor geografisk spredning. For å kunne besvare problemstillingen er det ifølge Malterud (2017, s. 58) relevant å søke et strategisk utvalg. I utgangspunktet ble det planlagt å inkludere ansatte som hadde gjennomgått et introduksjonskurs om Matjungelen, men kravet ble fjernet da det var vanskelig å finne ansatte som hadde tatt kurset. Det ble likevel inkludert to ansatte som hadde gjennomført kurset. Informantene i masteroppgaven hadde ulike stillinger i barnehagene, noe som var ønskelig for å belyse problemstillingen fra ulike perspektiver. Stillingene som ble rekruttert var barnehagelærer, pedagogisk leder og barnehagestyrer. I utgangspunktet var det planlagt å rekruttere barnehager i Oslo og omegn for å kunne gjennomføre intervjuene fysisk, og søke overførbarhet av resultatene til et begrenset geografisk område. Det var derimot utfordrende å kombinere avgrensningen til

kommunale barnehager og et snevert geografisk område, som endte med rekruttering fra kommunale barnehager med stor geografisk spredning.

Rekrutteringen ble utført ved å kontakte barnehager direkte på telefon, med utgangspunkt i en oversikt av barnehager påmeldt Matjungelen. «Folkelig» delte en oversikt over hvilke barnehager som var påmeldt Matjungelen, som var utgangspunktet for rekrutteringsprosessen. Oversikten ble brukt som grunnlag for å finne frem til kontaktinformasjon som kunne benyttes for å kontakte ansatte i barnehagene. Informasjon om hvorvidt barnehagene var kommunale eller private ble funnet på barnehagens eller kommunens nettsider. I de fleste tilfellene var det barnehagestyrer som ble kontaktet, og i enkelte tilfeller pedagogiske ledere. Nevnte kontaktledd skulle videre informere om masteroppgaven til øvrige ansatte i barnehagen. Ansatte som viste interesse og var relevante for deltakelse fikk informasjon om masteroppgaven på telefon, og deretter på e-post. Ansatte som viste interesse for deltakelse under telefonsamtale, ble etter noen dager kontaktet igjen for å avtale nærmere tidspunkt for intervju. Før datainnsamling skal informanter ifølge Haugen og Skilbrei (2021, s. 30) skrive under på en samtykkeerklæring, og få den informasjonen de trenger for å foreta valget om å delta eller ikke. Et informasjonsskriv og samtykkeskjema ble sendt til informantene med informasjon om hvem som var ansvarlig for prosjektet, prosjektets formål, metodebeskrivelse, hva slags data som skulle samles inn og hvordan dataene skulle bli behandlet (Vedlegg 2). Informasjonsskrivet inneholdt i tillegg kontaktinformasjon til ansvarlige i masteroppgaven og personvernombudet som informantene kunne ta kontakt med ved eventuelle spørsmål. Informasjon om personvern var sentralt, og det ble særlig presisert at informantene når som helst kunne trekke seg, og hvordan dette kunne bli gjort.

Informantene i masteroppgaven utgjorde fem barnehagestyrere, fem pedagogiske ledere og en barnehagelærer. Alle de rekrutterte informantene var kvinner, uten at dette var et kriterium for inklusjon. En av informantene hadde delt stilling i barnehagen med rolle som barnehagestyrer og pedagog, og arbeidet dermed også direkte med barn på avdelingen. Alle informanter hadde minst tre års relevant utdanning på høgskole eller universitetsnivå. Noen informanter hadde påbegynt eller var ferdige med mastergrad knyttet til pedagogisk arbeid. Flere av informantene hadde andre utdanninger knyttet til eksempelvis ledelse og ernæringsfag. På bakgrunn av prosjektets omfang og et datamateriale som hadde fyldige

beskrivelser, ble det rekruttert elleve informanter til masteroppgaven. En tabell med mer utfyllende informasjon om de rekrutterte informantene er presentert i Tabell 3.

Tabell 3

Informasjon om rekrutterte informanter

Intervju	Stilling	Yrkesaktive år	Fylke	År påmeldt i Matjungelen
1	Pedagogisk leder (1)	10	Østfold	2 år
2	Barnehagestyrer (1)	40	Østfold	2 år
3	Barnehagestyrer (2)	25	Trøndelag	1 år
4	Pedagogisk leder (2)	13	Rogaland	---
5	Barnehagestyrer og pedagog (3)	20	Troms	---
6	Pedagogisk leder (3)	17	Akershus	3 år
7	Barnehagelærer (1)	10	Troms	½ år
8	Barnehagestyrer (4)	28	Nordland	½ år
9	Barnehagestyrer (5)	12	Akershus	1 år
10	Pedagogisk leder (4)	20	Trøndelag	1 år
11	Pedagogisk leder (5)	7	Nordland	½ år

5.2 Intervjuguide

I forkant av intervjuene ble det utarbeidet en intervjuguide (Vedlegg 3). En intervjuguide skal ifølge Malterud (2017, s. 133) inneholde stikkord som skal minne forskerne på temaer det er ønskelig å samle inn data om. Intervjuguiden ble utformet med opparbeidet kunnskap fra forskningslitteratur og fagemner, og med informasjon fra Matjungelens nettside. Som ledd i å skape tillit og en trygg atmosfære for informantene under intervjusituasjonen, ble intervjuguiden utformet med formål om at de innledende spørsmålene skulle være forholdsvis enkle å besvare. Det ble deretter forsøkt å plassere spørsmålene som ble ansett som mer utfordrende mot slutten av intervjuguiden. Intervjuguiden bestod hovedsakelig av spørsmål om informantenes erfaringer og interesse knyttet til mat og måltidspraksisen i barnehagen, samt bruk og forankring av Matjungelen. Intervjuguiden ble

utformet med spørsmål til alle ansatte i barnehagen, men hadde en tilleggsdel med flere spørsmål knyttet til forankring av Matjungelen som i hovedsak barnehagestyrene skulle besvare.

5.3 Semistrukturerte intervjuer

Innsamling av datamaterialet til masteroppgaven ble utført gjennom semistrukturerte intervjuer. Et semistrukturert intervju er ifølge Malterud (2017, s. 133) et individuelt intervju som åpner opp for spørsmål hvor deltakerne kan fortelle forholdsvis fritt gjennom konkrete hendelser og historier. Valget om å gjennomføre semistrukturerte intervjuer ble tatt med hensikt om å hente frem den enkelte informantens erfaringer rundt bruken av Matjungelen. Individuelle intervjuer gav fleksibilitet for informantene med tanke på tidspunkt for intervju, og var samtidig mindre ressurskrevende for barnehagene med tanke på å ta ut ansatte til intervju i arbeidstiden. Ifølge Malterud (s. 133-134) skal en intervjuguide ikke nødvendigvis følges slavisk i en intervjusituasjon dersom formålet er å finne ut av noe man ikke visste fra før. Forskerne har samtidig i et semistrukturert intervju en fleksibilitet til å stille oppfølgingsspørsmål. Etter hvert som informantene fortalte om deres erfaringer, ble ulike spørsmål i intervjuguiden besvart. For å få en bedre flyt i intervjusituasjonen ble derfor ikke intervjuguiden fulgt slavisk. Det ble stilt flere oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuene for å kunne innhente ytterligere kunnskap rundt informantenes erfaringer som kunne være av relevans for å besvare problemstillingen.

5.4 Testintervju

For å kvalitetssikre intervjuguiden og øve oss på de fremtidige intervjuene, ble det utført et testintervju av en pedagogisk leder i en barnehage som var påmeldt Matjungelen. Informanten hadde derimot ikke brukt Matjungelen aktivt. Testintervjuet ble utført på en person som var i nær relasjon til en av forskerne, og var derfor ikke relevant for deltakelse. Testintervjuet ble gjennomført på en time, etter alle spørsmålene var ferdig stilt. Informanten fremstod usikker på betydningen av enkelte spørsmål under intervjuet, da hun gav uttrykk for å ikke helt forstå begrepene som ble benyttet. Kategorien «bærekraft» med påfølgende spørsmål knyttet til bærekraftig kosthold og sosial bærekraft ble deretter omformulert, slik at de faglige begrepene ble fjernet fra intervjuguiden. Spørsmålene som ble fjernet, ble dermed omformulert på en annen måte uten å bruke begrepene direkte, og heller lagt til under andre

kategorier i intervjuguiden. Det var planlagt å veksle på ansvarsrollen ved at én person stilte spørsmål, mens den andre tok notater og observerte non-verbale sider ved kommunikasjonen. Ettersom det kun ble utført et testintervju, ble ansvarsrollen fordelt på begge forskere med vekslende ansvar underveis. I etterkant av testintervjuet fikk vi tilbakemelding på at det føltes naturlig og fleksibelt ut for informantene at vi vekslet på rollen som intervjuer. På bakgrunn av tilbakemeldingen ble intervjuene gjennomført med vekslende ansvar ved å stille spørsmål underveis, for å skape en dynamisk intervjusituasjon. Det ble på forhånd avtalt hvem som skulle ha hovedansvar for hvilken del av intervjuguiden, for å sikre god flyt og struktur i intervjusituasjonen.

5.5 Intervjusituasjonen

Informasjon om masteroppgaven ble delt med informantene ved flere anledninger, i forsøk på å skape en trygg og profesjonell ramme rundt deltakelsen og intervjusituasjonen. Informasjon ble først gitt gjennom telefonsamtaler med informantene i rekrutteringsprosessen, og deretter på e-post. Den sentrale informasjonen i informasjonsskrivet ble gjentatt ved starten av alle intervjuene. Tidspunkt for intervjuene ble avtalt på e-post eller via telefonsamtale enten direkte med informantene eller gjennom barnehagestyrer i barnehagene. Det var stor geografisk spredning blant informantene og samtlige bodde langt utenfor Oslo. Derfor har også alle intervjuene blitt gjennomført digitalt via teams. Alle intervjuene foregikk over en tidsperiode på tre uker, og varigheten per intervju var fra 40 til 70 minutter. Det ble på forhånd bestemt at begge forskerne skulle delta på alle elleve intervjuene for å skape nærhet til datamaterialet.

Det er ifølge Malterud (2017, s. 133) ønskelig å skape en intervjusituasjon som oppleves trygg for å gi tid og rom til informantene for å dele erfaringer. Det ble dermed forsøkt å tilrettelegge for rolige og uavbrutte omgivelser under intervjusituasjonen. Ved bruk av digitale intervjuer kunne ikke forskerne forsikre seg om at informantene satt i rom uten forstyrrelser. Noen av informantene ble avbrutt av andre ansatte i barnehagen underveis i intervjuet. Intervjuene ble avsluttet med å spørre informantene om de ønsket å legge til noe mer. Det gav informantene mulighet til å utdype, eller ta opp temaer de ønsket å si noe om. Det var stor variasjon i hvor utfyllende svar informantene gav på de ulike spørsmålene.

5.6 Lydopptak og transkribering

Intervjuene ble tatt opp ved hjelp av lydopptak på telefon og lagret på Nettskjema gjennom appen Nettskjema-diktafon. Innsamling av dataene ble vellykket gjennomført med tydelige lydopptak og med dobbel sikring av hvert lydopptak i Nettskjema. Det ble benyttet to telefoner for å sikre at lydopptakene ble lagret dersom eventuelle tekniske feil skulle oppstå. Ettersom intervjuene ble gjennomført digitalt ble telefonene plassert ved høyttaleren til PC-en slik at lyden fra både forskerne og informanten ble fanget opp på best mulig måte. Plasseringen sikret også at vi lett kunne følge med på opptakene og sikre at lyden ble tatt opp underveis. Lydopptakene ble av god kvalitet, som var nyttig under transkriberingsarbeidet. Informantene hadde i forkant av intervjuene fått informasjon om bruk av diktafonappen, og tilhørende personvern i informasjonsskrivet.

Transkribering blir i kvalitativ forskning brukt til å omforme erfaringer fra samtaler til tekst og mening (Malterud, 2017, s. 77). Forskeren skal overveie hvilke transkriberingsprosedyrer som ivaretar meningsinnholdet på en pålitelig og gyldig måte. Nettskjema har en funksjon med automatisk transkribering av lydfiler som omgjør lyd til tekst. På bakgrunn av at den automatiske transkriberingen fremstod som noe tidsbesparende, ble den benyttet for transkribering av datamaterialet til masteroppgaven. Det ble derimot prioritert god tid til oppretting og nøye gjennomgåelse av opptakene og transkripsjonene. Transkriberingen ble stort sett gjennomført fortløpende etter hvert intervju for å ivareta nærhet til det opprinnelige materialet slik det ble oppfattet under intervjusituasjonen. Transkriberingen ble fordelt på forskerne, hvilket var noe tidsbesparende. Teksten som ble automatisk transkribert i Nettskjema ble presentert på en oversiktlig måte, men det oppstod en del feil gjennom ugyldige ord og setningsformuleringer. Transkriberingen fra Nettskjema ble overført til et Word-dokument. De ferdig transkriberte filene ble lagret på et skylagringssystem tilknyttet skolens bruker, der begge forskerne hadde tilgang.

5.7 Analyseprosessen

Analyse innebærer en systematisert fortolkningsprosess som skal føre til resultater som belyser en problemstilling gjennom sammenfattede og abstraherte tolkninger (Malterud, 2017, s. 89). Oppgavens problemstilling søker å belyse barnehageansattes erfaringer omkring bruken av Matjungelen, samt hvilke faktorer som påvirker bruken. Tekstutdrag fra

informantenes erfaringer som ble ansett som relevante for å besvare problemstillingen ble tatt ut, og deretter videre analysert. Underveis i analyseprosessen har vi forsøkt å fordele oppgaver oss imellom på en hensiktsmessig måte for å sikre nærhet til datamaterialet. Fordelingen av oppgaver knyttet til analysen vil bli presentert underveis i beskrivelsen av analyseprosessen.

Systematisk tekstkondensering (STC) er valgt som analysemetode. STC er en metode for tematisk analyse av kvalitative data som finner og analyserer temaer og kodegrupper (Malterud, 2017, s. 97). Metoden er enkel å benytte for nye forskere, og gir en trinnvis innføring i hvordan analyseprosessen kan gjennomføres på en strukturert måte. Ettersom dette var vårt første forskningsprosjekt valgte vi STC som analysemetode, som tok oss gjennom prosessen på en overkommelig og håndterlig måte. Malterud (2012b/2017, s. 98) deler STC inn i fire trinn, som først vil bli presentert, og følgende beskrevet i rekkefølge:

- «1) å få et helhetsinntrykk,
 - 2) å identifisere meningsdannende enheter,
 - 3) å abstrahere innhold i de enkelte meningsdannende enheter, og
 - 4) å sammenfatte betydningen av dette»
- (Malterud, 2012b/2017, s. 98)

5.7.1 Trinn 1: Helhetsinntrykk

Første trinn går ut på å bli kjent med og danne seg et helhetsinntrykk av datamaterialet (Malterud, 2017, s. 99). En oversikt over datamaterialet med de første antagelsene av materialet skal bidra til utarbeiding av temaer, samtidig som teksten ikke skal bli systematisert eller analysert i detalj (s. 99-100). Problemstillingen skal hele veien være en forutsetning for utarbeidelse av analysen. I dette trinnet var vi bevisste på å lese de transkriberte intervjuene med et helhetsblikk og forsøkte å tilsidesette egen forforståelse. Ved gjennomgang av datamaterialet merket vi oss at det var enkelte hovedtrekk som gikk igjen i samtlige intervjuer, som ga en rettesnor for å lage temaer. Intervjuene ble lest igjennom individuelt, og foreløpige temaer ble notert hver for oss. Temaene som vi hadde kommet frem til ble videre sammenlignet og diskutert. På bakgrunn av diskusjonen ble fem temaer som kunne være av relevans for å besvare problemstillingen valgt ut. Hovedtemaene vi kom frem

til i trinn 1 var følgende; periodisk bruk, inspirasjon, anvendelighet, bevissthet og barrierer for bruk.

5.7.2 Trinn 2: Meningsbærende enheter

Andre trinn innebærer å identifisere meningsbærende enheter ut ifra de foreløpige temaene utarbeidet i første trinn (Malterud, 2017, s. 100). Det aktuelle trinnet søker å få frem nyanser i datamaterialet ved velge ut tekst som blir ansett som relevant ved å analysere teksten i detalj. Temaene fra trinn 1 var utgangspunktet for å finne relevant tekst som i foregående trinn skulle bli tillagt en mening. Datamaterialet som vi tolket som relevant for å besvare problemstillingen ble tatt med, mens det resterende datamaterialet ikke ble tatt med til neste trinn. Datamaterialet ble i første omgang analysert individuelt. Ettersom transkriberingen av datamaterialet ble fordelt på hver av oss, ble intervjuene som ble transkribert av den ene, analysert av den andre. Alt datamaterialet ble skrevet ut på forhånd slik at trinnet ble analysert for hånd på papir. Relevante sitater ble uthevet med markeringspenn og hvert enkelte sitat ble tillagt en mening. For å systematisere de meningsbærende enhetene ble det opprettet et Word-dokument til hvert av temaene fra analysetrinn 1. Beslektede meningsbærende enheter ble fordelt på de ulike temaene ut ifra enhetens tillagte mening. Tabell 4 viser et eksempel på hvordan en meningsbærende enhet ble tillagt en mening og plassert i et tema utarbeidet i analysetrinn 1. De foreløpige temaene fra første trinn skal reformuleres til kodegrupper som de systematiserte meningsbærende enhetene skal si noe om (s. 101). Sortering av meningsbærende enheter som det var knyttet usikkerhet til underveis ble diskutert med hverandre for å plassere enheten i den mest passende kodegruppen. For å få flere nyanser av datamaterialet er det ifølge Malterud (s. 100) en fordel å være flere som gjennomfører analysen sammen. Det kan dermed være en styrke at masteroppgaven er utarbeidet av to forskere, i og med at det analyserte datamaterialet ble tilført flere nyanser av tolkninger. For å få flere perspektiver på datamaterialet leste også veiledere gjennom enkelte intervjuer, og de meningsbærende enhetene ble deretter diskutert sammen. I etterkant av diskusjonen ble det gjort noen endringer tilknyttet navn på kodegruppene, selv om de meningsbærende enhetene ble understøttet av veileder. Som resultat av kodingen ble følgende kodegrupper generert: Matjungelen som verktøykasse, forståelse for mat og måltider, og anvendelse av Matjungelen i barnehagen.

Tabell 4*Eksempel på identifisering av meningsbærende enheter*

Meningsbærende enhet	Tillagt mening	Tema
«Jeg vet ikke om de andre i personalet, men for meg så ble det sittende igjen inni meg. Så kanskje det har vært med å farge at jeg i dag jobber med sansing med toåringer.» Pedagogisk leder (2)	Økt bevissthet	Bevissthet

5.7.3 Trinn 3: Kondensering

Tredje trinn handler om å abstrahere innhold i de meningsbærende enhetene, utarbeidet i forrige trinn, og bearbeide de til kondensater (Malterud, 2017, s. 105). I forkant av kondenseringen skal de meningsbærende enhetene sorteres inn i ulike subgrupper (s. 106). De meningsbærende enhetene ble kodet og sortert inn i subgrupper på bakgrunn av fellestrekk. Subgruppene som ble dannet var følgende: pedagogisk tilpassede aktiviteter, et brukervennlig aktivitetsprogram, et inspirerende aktivitetsprogram med tips og idéer, økt bevissthet som følge av bruken, forforståelse og interesse påvirker bruken, tid som begrensning, periodisk og kontinuerlig bruk, og ansvarsområder. Subgruppene ble sortert under tilhørende kodegrupper etablert i trinn 2. Ifølge Malterud (s. 106) skal det lages et kunstig sitat, et såkalt kondensat, som skal bære med seg innholdet i de meningsbærende enhetene og gi dem en mer generell form. For hver av subgruppene ble det utarbeidet et kondensat som bar med seg innholdet fra de meningsbærende enhetene. Kondensatene inkluderte felles meninger som ble beskrevet om subgruppen, men også nyanser som var beskrevet i de enkelte meningsbærende enhetene. Etter kondenseringen skal det ifølge Malterud (s. 108) velges ut et gullsitat som på en god måte illustrerer det abstraherte innholdet. Det ble valgt et gullsitat for hver av de seks subgruppene. Gullsitatet var det sitatet blant trinnets meningsbærende enheter som på best måte beskrev subgruppen. Tabell 5 illustrerer generering fra meningsbærende enheter, under subgruppen tid som begrensning, til et kondensat.

Tabell 5

Eksempel på generering fra meningsbærende enheter til kondensat

MENINGSBÆRENDE ENHETER	KONDENSAT
«At man liksom setter av mer tid, rett og slett. For det er jo sånn i barnehagen at tid har vi ikke så mye av. Det tror jeg mange ansatte føler litt på og.» Pedagogisk leder (1)	Vi kunne jo sikkert satt oss mer inn i det selvfølgelig, hvis vi hadde hatt tid. Det er så mye vi skal gjøre på, samtidig som vi heller ikke har penger eller ressurser til å jobbe med det. Så må du gjerne legge Matjungelen litt vekk for at du skal rekke over de andre tingene også. Man føler jo sikkert aldri at man har jobbet godt nok, altså inngående nok med alt. Det er litt avhengig av om man er villig til å bruke tiden og sette det inn i planen sin.
«Også må du gjerne legge det litt vekk for du skal jo rekke over de andre tingene også.» Pedagogisk leder (2)	
«Vi kunne jo sikkert satt oss mer inn i det selvfølgelig, hvis vi hadde hatt tid. Men det er jo tid som sagt. Det er ofte det det handler om her. Det er så mye vi skal gjøre på. [...] Man føler jo sikkert aldri at man har jobbet godt nok, altså inngående nok med alt. Ofte er det sånn at vi føler at vi må det og det og det, og så har vi ikke tid. Det er jo det det handler om ofte.» Barnehagestyrer (3)	
«Men når jeg har tid i plantiden, så går jeg inn.» Barnehagelærer (1)	
«Nei.. Jeg tenker du kan gjøre mye hvis du vil. Problemer er mer tid, kanskje penger, ressurser og noe sånt.» Pedagogisk leder (3)	
«Problemet er jo når vi ikke har tid til det, og bare skal si at sånn skal vi gjøre.» Pedagogisk leder (4)	
«Det som vi snakket om, det er avhengig på om man er villig til å bruke tiden og sette inn i planen sin, at det her skal være på agenda.» Pedagogisk leder (5)	

5.7.4 Trinn 4: Syntese

Fjerde trinn handler om å utarbeide synteser ved å sammenfatte funnene fra tidligere trinn som er grunnlaget for beskrivelser og nye kategorier (Malterud, 2017, s. 108). Kondensatene ble syntetisert til en analytisk tekst for hver av sub- og kodegruppene med et treffende sitat som belyste hovedfunnene. Ifølge Malterud (s. 110) skal det dannes passende overskrifter som skal sammenfatte handlingen i de opprinnelige analyserte kodegruppene. Kodegruppene ble omdannet til resultatkategorier som på best mulig måte skulle beskrive det endelige resultatet. Overskriftene på kategoriene som ble dannet er sluttresultatene i analyseprosessen. Overskriftene ble forsøkt å være beskrivende for kategoriene, samt få frem den nye innsikten som resultatene belyste. Tabell 6 viser de endelige resultatkategoriene med tilhørende subgrupper.

Tabell 6

Resultatkategoriene med tilhørende subgrupper

Resultatkategorier	Subgrupper
Et inspirerende og tilpasset aktivitetsprogram	1. Pedagogisk tilpassede aktiviteter 2. Et brukervennlig aktivitetsprogram 3. Et inspirerende aktivitetsprogram med tips og idéer
Bevissthet og forforståelse knyttes til bruken av Matjungelen	1. Økt bevissthet som følge av bruken 2. Forforståelse og interesse påvirker bruken
Variierende tidsbruk og ansattes ansvar	1. Tid som begrensning 2. Periodisk og kontinuerlig bruk 3. Ansvarsområder

5.8 Forforståelse

Forforståelse er de erfaringene forskeren har med seg inn i et forskningsprosjekt, som påvirker hvordan datamaterialet samles inn, leses og tolkes på (Malterud, 2017, s. 45). Bevissthet rundt egen forforståelse er sentralt for å begrense forskernes påvirkning på dataene i kvalitativ forskning (s. 41). Bevissthet rundt egen forforståelse og dets mulige påvirkning på dataene, har blitt tatt i betraktning gjennom kontinuerlig refleksjon ved å diskutere ulike synsvinkler og meninger som kom frem i forskningsprosessen. I og med at vi er to forskere som skriver masteroppgaven sammen, tar vi med oss egne forforståelser som vi har tilegnet oss gjennom ulike erfaringer og bakgrunn. Vår forforståelse vil deretter på ulike måter

påvirke vårt syn på datamaterialet, og nyanser som fremkommer i de ulike intervjuene. Med hver vår yrkesbakgrunn, henholdsvis sykepleier og fysioterapeut, har vi en grunnleggende forforståelse for hva som påvirker helse. En av forskerne har arbeidet i et prosjekt for å fremme aktivitet- og bevegelsesglede blant barn og unge, og har dermed erfaring med prosjektarbeid inn i barnehager. Erfaringer knyttet til prosjektarbeidet kan påvirke forskningsprosessen gjennom antagelser rundt hvordan barnehageansatte erfarer prosjektarbeid. Ingen av forskerne har arbeidet som ansatte i barnehager, derimot har forskerne tilegnet seg kunnskap omkring mat, kosthold og bærekraft gjennom valgfrie emner under masterforløpet som kan ha påvirket forskningsprosessen. Med en felles interesse for folkehelse og helsefremmende arbeid, kan vår interesse påvirke hva vi tenker er relevant å trekke inn i forskningsprosessen. Eksempelvis kan utarbeidelsen av intervjuguiden og intervjusituasjonen, med formuleringer av utfyllende spørsmål underveis, legge større vekt på de helsefremmende aspektene ved intervusjonen. Forforståelsen kan også ha påvirket analyseprosessen gjennom å velge ut hvilken tekst som ble tatt med videre og hvilken tekst som ble fjernet.

5.9 Bruk av databaser og kunstig intelligens (KI)

Ulike databaser og kunstig intelligens (KI) ble benyttet som ressurser under utarbeidelse av masteroppgaven. Det ble gjennomført litteratursøk i ulike databaser for å hente frem forskningsartikler som var relevante å trekke inn som en del av bakgrunnen i masteroppgaven. Det ble gjort systematiske søk i Pubmed og Web of Science, der følgende søkeord ble benyttet: «experience, perception, intervention, diet, food, nutrition, kindergarten, preschool, staff, employee, teacher». Søkeordene ble kombinert med boolske operatører og trunkering ble benyttet. I tillegg ble det gjennomført mindre avgrensede søk i Google Scholar og ERIC. «Relaterte artikler» i Google Scholar og «snøballmetoden» ble benyttet for å danne et oversiktsbilde over forskningsfeltet. KI, i form av ChatGPT (3.5) (OpenAI, 2024), ble benyttet som et hjelpemiddel tidvis i masteroppgaven. Fakultet for realfag og teknologi (REALTEK) ved NMBU har utarbeidet Retningslinjer for bruk av kunstig intelligens (REALTEK, 2024), som bistod med veiledning for bruk av KI-verktøy. Retningslinjene skal gi hjelp og støtte til hvordan KI-verktøy kan brukes på en sikker måte. ChatGPT ble hovedsakelig benyttet for bistand til omformulering av enkeltsetninger. Den ble også benyttet for generell ide-generering og ved spørsmål knyttet til oversettelse av ord fra engelsk til

norsk. Vel vitende om at ChatGPT kan gi falsk informasjon, ble verktøyet brukt på en kritisk måte og ble ikke benyttet for å hente ut faglig kunnskap.

5.10 Etiske aspekter

I forkant og underveis i masteroppgaven har etiske aspekter blitt tatt i betraktning for å ivareta informantenes rettigheter i tråd med vitenskapelig utøvelse. Målet med etikk i forskning er å sikre god vitenskapelig praksis gjennom fri og forsvarlig forskning (De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene, 2021). Gjennom forskningsprosessen har Helsinkideklarasjonen (World Medical Association, 2013), blitt fulgt. Helsinkideklarasjonen har som hensikt å sikre at forskning som involverer mennesker skal utføres på en etisk forsvarlig måte. Som forsker foreligger det et etisk ansvar overfor informantene i studien å behandle personopplysninger etter personvernforordningen (Haugen & Skilbrei, 2021, s. 80). For samtykke til utførelse av forskningsprosjektet ble det sendt inn et meldeskjema til kunnskapssektorens tjenesteleverandør (SIKT). Søknaden sitt referansenummer er følgende: 405429.

I forkant av deltakelse i masterprosjektet fikk informantene et informasjonsskriv om masteroppgaven og tilhørende samtykkeerklæring. Mal for informasjon og samtykkeskjema ble hentet fra SIKT sine hjemmesider. I skrivet ble det informert om at informantenes konfidensialitet ble ivaretatt gjennom åpenhet om hvem som hadde tilgang på dataene. Det ble også gitt informasjon om anonymisering, der gjenkjenning av informantene i masteroppgavens endelige resultat ikke skulle være mulig. For å anonymisere forskningsdata skal informasjonen brukt i forskningen ikke kunne spores tilbake til enkeltindivider i studien (Haugen & Skilbrei, 2021, s. 38). Vern av informantenes identitet ble ivaretatt under hele analyseprosessen der datamaterialet og informantenes utsagn ble anonymisert. Informantene ble også anonymisert ved at de ble gitt stillingsbeskrivelse med tilhørende nummer i rekkefølge etter intervjuene. Informasjonsskrivet inneholdt også informasjon om tidspunkt for sletting av dataene etter prosjektets slutt, samt informasjon om at de når som helst kunne trekke sitt samtykke og deretter avstå fra masterprosjektet.

Lyddopptak anses som sensitivt materiale som kan identifisere en persons identitet (Haugen & Skilbrei, 2021, s. 39). Ifølge Helseforskningsloven (2008, § 7) skal en forsker med tilgang til personopplysninger hindre at andre får tilgang til opplysningene. Nettskjema

er et nettbasert undersøkelsesverktøy som brukes til sikker innsamling, lagring og analysering av data (Nettskjema, u.å.). Ved å benytte Nettskjema sin sikre skylagring kunne vi oppbevare lydopptakene på en sikker måte som forhindret at andre fikk tilgang til de innsamlede dataene. Ifølge helseforskningsloven (2008, § 38) skal opplysninger som er nødvendig for gjennomføring av prosjektet ikke oppbevares lengre enn nødvendig. Lydopptakene til masteroppgaven vil bli slettet innen 28.06.2024.

6 Resultater

I resultatkapittelet presenteres resultatene som ble utarbeidet gjennom analyseprosessen. Resultatene presenteres som tre kategorier, der følgende subgrupper presenteres med tilhørende gullsitat. De tre kategoriene er: et inspirerende og tilpasset aktivitetsprogram, bevissthet og for forståelse knyttes til bruken av Matjungelen, og varierende tidsbruk og ansattes ansvar.

6.1 Et inspirerende og tilpasset aktivitetsprogram

Ifølge informantene ble Matjungelen sett på som et enkelt hjelpemiddel som var godt tilpasset hverdagen i barnehagen. Informantene bruke aktivitetsprogrammet for å knytte pedagogiske aktiviteter til arbeidet med mat og måltider. Det ble gitt uttrykk for at aktivitetene og det visuelle materialet som ble benyttet under aktivitetene var godt tilpasset, ettersom barna responderte positivt på aktivitetene informantene hadde iverksatt. Flere av informantene fortalte at de ble inspirert av Matjungelens aktiviteter og innhold, som gav nye idéer som kunne bli implementert i praksis. Med et enkelt og lett tilgjengelig aktivitetsprogram beskrev informantene det som lettvis å finne frem oppskrifter og aktiviteter som de kunne ta i bruk. Samlet sett ble Matjungelen erfart som et enkelt aktivitetsprogram som fint kunne bli integrert i det planlagte arbeidet og støtte opp under en pedagogisk tilnærming. Subgruppene som ble dannet under gjeldende resultatkategori var følgende: pedagogisk tilpassede aktiviteter, et brukervennlig aktivitetsprogram, og et inspirerende aktivitetsprogram med tips og idéer.

6.1.1 Pedagogisk tilpassede aktiviteter

Informantene erfarte Matjungelens aktiviteter som tilpasset hverdagen i barnehagen. Aktivitetsprogrammet ble sett på som et pedagogisk hjelpemiddel da aktivitetene var godt tilpasset barna og de var enkle å trekke inn i ansattes arbeid i barnehagen. To av

Matjungelens temaer, «matmot» og «måltidsglede», ble ifølge samtlige informanter brukt i sine barnehager. De to temaene ble trukket inn som en del av mat- og måltidspraksisen da flere aktiviteter i barnehagen omhandlet mot til å smake på nye ting og det å skape gode situasjoner rundt måltidene. En informant fortalte om en aktivitet som omhandlet en lukte- og smakskalender. Kalenderen gav barna muligheter til å bli eksponert for ulike lukter og smaker, samt tilegne seg kjennskap til ulike matvarer over en viss periode. Aktivitetene var enkle å trekke inn i de ansattes arbeid, og det ble anerkjent et behov for å se tilknytningen aktivitetene hadde til andre pedagogiske mål i barnehagen. En barnehagestyrer påpekte at det ikke nødvendigvis var like lett for ansatte å se hvordan de ulike aktivitetene kunne henge sammen med andre fagområder. En annen barnehagestyrer påpekte videre at aktivitetene opplevdes som inkluderende og tilpassede der alle barn kunne delta, uavhengig av ferdigheter. Aktivitetene bidro til at barn med ekstra behov for tilrettelegging eller spesialpedagogisk hjelp hadde mulighet til å delta på lik linje med andre barn i barnehagen. Flere erfarte Matjungelens bilder og fysiske informasjonshefter som positivt da barna enklere kunne se hva temaene handlet om. En pedagogisk leder fortalte et eksempel der hun brukte bilder av grønnsaker for barnegruppen, for å snakke sammen om grønnsakene som ble presentert. En annen pedagogisk leder hang opp bilder av forskjellige smaker som barna hadde blitt introdusert for. Gjennom å henge opp bildene ønsket hun å minne barna på de ulike smakene de hadde hatt fokus på.

«For barna er jo veldig visuelle. De ser jo bildene. Det at vi har oppskrifter i hodet, det inspirerer ikke barna på den samme måten. De ser bilder.»

Pedagogisk leder (1)

6.1.2 Et brukervennlig aktivitetsprogram

Ifølge informantene var Matjungelen et brukervennlig aktivitetsprogram, som var enkel å anvende. Matjungelen var enkel å forstå, og hadde oppskrifter og aktiviteter som var lett tilgjengelig. Flere av informantene beskrev aktivitetsprogrammet som lett forståelig med enkle beskrivelser som kunne «favne alle» ansatte. En barnehagestyrer beskrev aktivitetsprogrammet blant annet som et «lavterskelprogram», som kunne benyttes av alle ettersom den opplevdes som enkel å ta i bruk. Tilgjengeligheten av aktivitetene på Matjungelens nettside eller i aktivitetsheftene gjorde det enkelt for flere å finne frem og ta de

i bruk. Nettsiden og heftene inneholdt beskrivelser som satt ord på viktigheten av, og utførelsen av, arbeidet rundt mat og måltider i barnehagen. Beskrivelsene ble på ulike måter trukket inn i arbeidet til informantene for å gi gode og enkle beskrivelser knyttet til mat- og måltidspraksisen. Beskrivelsene ble blant annet benyttet til utarbeidelse av perioderapporter, eller for å beskrive hvordan barnehagen jobbet med mat og måltider til foreldre og foresatte. En barnehagestyrer fortalte derimot at det kunne være utfordrende å feste Matjungelens temaer inn i årshjulet til barnehagen. Hun gav et eksempel på at «måltidsglede» var noe barnehagen arbeidet med kontinuerlig, og at det dermed var utfordrende å plassere temaet inn i en periode i årshjulet. En pedagogisk leder fortalte at et anvendelig aktivitetsprogram som Matjungelen kunne virke positivt inn på bruken ettersom den var enkel å forstå. I tillegg til at Matjungelen ble ansett som et enkelt og brukervennlig program, ble det også trukket frem som positivt at Matjungelen hadde ferdige opplegg der man kunne plukke ut det man trengte.

«Når det ikke er så mye forpliktelse med at du kan bruke det du har bruk for, så er det enklere å hive seg med, rett og slett. Og så var det jo tiltalende der det kom. Det var jo enkelt å forstå og enkelt å ta i bruk.»

Barnehagestyrer og pedagog (3)

6.1.3 Et inspirerende aktivitetsprogram med tips og idéer

Matjungelen ble ifølge informantene beskrevet som et aktivitetsprogram som bidro med tips og idéer, eksempelvis til matoppskrifter og utførelse av aktiviteter. Matjungelen ble beskrevet som et hjelpemiddel, en verktøykasse eller en idebank, der informantene kunne hente ut informasjon de hadde behov for. Flere ble inspirert gjennom nye idéer og tips til hvordan informantene kunne arbeide med mat og måltider i barnehagen. En pedagogisk leder pekte på at hun bevisst valgte å gå inn på Matjungelens nettsider for å hente ut inspirasjon til arbeidet sitt, i stedet for å bruke Google for å finne frem til oppskrifter eller aktiviteter. Oppskrifter på nye matretter, eksempelvis varmretter, ble hentet ut. Noen informanter fortalte at deres barnehage hadde fått en oppstartspakke med kjøkkenredskaper tilpasset barn ved påmelding, noe som det ble knyttet mye engasjement til. Det ble også fortalt at Matjungelens aktiviteter kunne skape et engasjement blant ansatte, gjennom utførelse av aktivitetene. Det ble også nevnt at noen ansatte hadde blitt inspirert til å anlegge en egen kjøkkenhage der de dyrket egne grønnsaker i barnehagen. Matjungelen hadde inspirert en barnehagestyrer til å

utarbeide menyene for den kommende perioden. Matjungelen kom også godt med da ansatte trengte å innhente nye idéer knyttet til utarbeidelse av matplaner. Gjennom Matjungelens aktiviteter følte flere av informantene seg inspirert til å arbeide med mat og måltider.

«Så er det jo, ja, jeg tenker jo at det er på en måte en sånn idebank, både i forhold til fag og i forhold til tips og idéer, oppskrifter, sånn at det er jo absolutt, det er en ressurs i forhold til det her med måltid i barnehagen, absolutt.»

Barnehagestyrer (2)

6.2 Bevissthet og forforståelse knyttes til bruken av Matjungelen

Informantene erfarte at bruken av Matjungelen bidro til økt bevissthet omkring mat- og måltidspraksisen, men samtidig at en forforståelse for mat og måltider påvirket bruken. Forståelse for viktigheten av, og den praktiske gjennomføringen av arbeidet med mat og måltider i barnehagen, var av betydning for om ansatte tok i bruk Matjungelen eller ikke. Gjennom Matjungelen erfarte informantene en økt bevissthet knyttet til mat- og måltidspraksisen. Informantenes økte bevissthet ble knyttet til viktigheten av mat og måltider, samt hvordan tilknyttede aktiviteter kunne gjennomføres i barnehagen. Flere av informantene erfarte at forforståelse og personlig interesse for mat og måltider førte til økt bruk og engasjement rundt Matjungelen i barnehagen. Ansatte som hadde en forforståelse kunne ifølge informantene, i tillegg til å bruke aktivitetsprogrammet aktivt selv, skape et engasjement blant andre ansatte. Subgruppene som ble dannet under gjeldende resultatkategori var følgende: økt bevissthet som følge av bruken, og forforståelse og interesse påvirker bruken.

6.2.1 Økt bevissthet som følge av bruken

Flere av informantene erfarte at Matjungelen hadde bidratt til økt bevissthet omkring mat- og måltidspraksisen i barnehagen. Informantene fortalte at de selv og andre ansatte i barnehagen hadde blitt mer bevisste på hvordan mat- og måltidsaktiviteter kunne gjennomføres på en god måte. En barnehagestyrer erfarte at ansatte hadde blitt mer bevisste i forhold til barns eksponering av nye smaker. Barnehagestyreren fortalte at de ansatte hadde fått større forståelse for at noen barn trengte lengre tid på å lære seg å like nye smaker, og at de ikke gav opp, men fortsatte å introdusere smakene for barna. Det kom frem at økt bevissthet blant de ansatte hadde gjort det enklere å foreta gode valg knyttet til mat- og

måltidspraksisen i barnehagen. Informantene beskrev at aktivitetene som hadde blitt brukt, hadde påvirket arbeidet deres videre i barnehagen. En pedagogisk leder fortalte eksempelvis at det hun lærte om sansing med barn gjennom bruk av Matjungelen hadde blitt «sittende igjen» i henne. Økt bevissthet for arbeidet med sansing hadde ført til at hun også arbeidet med sansing på andre avdelinger i barnehagen. En barnehagestyrer fortalte om at ansatte i barnehagen hadde ulike meninger om hva som skulle bli servert i barnehagen, og at Matjungelen kunne bli brukt for å enklere foreta valg. Ansatte var av og til uenige om hva slags mat som skulle serveres, og Matjungelen ble deretter brukt for å henvise til faglige begrunnelser ved matvalg. En pedagogisk leder pekte på endringer i barnehagen etter oppstart av Matjungelen. På bakgrunn av den økte bevisstheten knyttet til matservering, ble ofte matvarer byttet ut med sunnere alternativer.

«Vi har jo gått fra å ha bursdag med is og kaker, til at når ungene har bursdag, så er det ungene som er i fokus. Så kan ungene velge smoothie eller fruktsalat. Det er en kjempeforbedring, for det blir ganske mange bursdager i løpet av et år i barnehagen. Og det er Matjungelen som har vært med å økt bevisstheten til de voksne og ansatte rundt det.»

Pedagogisk leder (5)

6.2.2 Forforståelse og interesse påvirker bruken

Forforståelse og interesse for arbeidet rundt mat og måltider påvirket bruken av Matjungelen i barnehagene. Ansatte med en forforståelse for arbeidet med mat og måltider brukte ifølge informantene aktivitetene i større grad. Ansatte med interesse for mat og måltider hadde ifølge informantene en større forståelse av arbeidet. De anså arbeidet rundt mat og måltider som viktig for barnas utvikling og helse. En barnehagelærer hadde erfart at hun, på bakgrunn av hennes interesse for mat, hadde høy tillit blant ansatte med tanke på mat- og måltidsarbeidet i barnehagen. Ansatte tok deretter godt imot hennes forslag til endringer, eksempelvis at barna skulle delta i måltidspraksisen ved å skjære opp frukt selv. Å ha en interesse fra tidligere av kunne ha en betydning for om ansatte utførte Matjungelens aktiviteter i barnehagene eller ikke. I flere av intervjuene ble Matjungelens påvirkning på en felles forståelse for mat og måltider, uavhengig av tidligere erfaring og bakgrunn, også fremsnakket. Flere av informantene fortalte at Matjungelen kunne bidra til å skape en felles

forståelse for god praksis rundt mat og måltider blant alle ansatte, uavhengig av deres tidligere kunnskapsgrunnlag. Ansatte med en forforståelse og interesse kunne også skape et engasjement blant de andre i ansatte i barnehagen. Engasjementet blant enkelte ansatte med interesse kunne ha en «smitte-effekt» som kunne påvirke de andre ansatte positivt ved å skape en motivasjon til å ta i bruk aktivitetene. Dersom ansatte som ikke hadde en interesse for mat og måltider skulle følge opp Matjungelen, ble aktivitetsprogrammet brukt i liten grad.

«For jeg bruker det, ikke sant, men det er ikke alle kollegaer som er så opptatt av det. [...] Eller det er barnehager som er påmeldt Matjungelen, men det er ikke alle som er så interessert.»

Pedagogisk leder (3)

Interesse blant barnehagestyrerne hadde også en betydning for om Matjungelen ble trukket inn i arbeidet eller om Matjungelen ble påmeldt. Ofte var det barnehagestyrerne som tok valget om å integrere aktivitetsprogrammet på bakgrunn av at de selv anså Matjungelen som viktig. Flere av barnehagestyrerne påpekte at barnehagen fikk mange ulike prosjekter presentert. En barnehagestyrer valgte å videresende e-posten med informasjon om Matjungelen til de andre ansatte på bakgrunn av hennes nysgjerrighet for temaet. En annen barnehagestyrer presiserte at det var vanskelig å velge ut hva man skulle ha fokus på i barnehagen, men presiserte at når barnehagen hadde meldt seg inn var det viktig å holde tak i aktivitetsprogrammet og fremme at det var et fokus i barnehagen.

6.3 Varierende tidsbruk og ansattes ansvar

Bruken av Matjungelen ble ifølge informantene påvirket av mangel på tid, tidsrammer og ansvarsområder i barnehagene. Det var stor variasjon i bruken av Matjungelen blant informantene. Samtlige pekte på mangel på tid som en begrensende faktor. Det ble gitt uttrykk for at flere hadde en sporadisk bruk, som enten vekslet på bakgrunn av behov eller ønske, eller var knyttet til prosjektperioder. Enkelte av informantene beskrev en mer kontinuerlig bruk som ofte var beskrevet som en følge av barnehagens planverk med bestemmelser for mat- og måltidspraksisen. På bakgrunn av at arbeidet med mat og måltider ifølge informantene var et felles ansvar, understreket flere av informantene at alle burde ha et ansvar for å ta i bruk Matjungelen. Samtidig ble det også uttrykt et behov for at en eller to

personer hadde hovedansvaret, som kunne sikre bruk og oppfølging av aktivitetsprogrammet. Subgruppene som ble dannet under gjeldende resultatkategori var følgende: tid som begrensning, periodisk og kontinuerlig bruk, og ansvarsområder.

6.3.1 Tid som begrensning

Flere av informantene gav uttrykk for at mangel på tid i barnehagen begrenset bruken av Matjungelen. Informantene delte ulike grunner til hvordan mangel på tid begrenset deres muligheter for å ta i bruk aktivitetsprogrammet i barnehagene. Det ble fortalt om travle dager i barnehager der mangel på tid var en begrensning. Perioder med lav bemanning på grunn av sykdom påvirket tilgjengelig tid for informantene til å oppdatere seg, og ta i bruk aktiviteter fra Matjungelen. Andre gjentatte begrunnelser inkluderte høy barnetetthet på avdelingene, samt flere fagområder og andre oppgaver som de ansatte måtte håndtere. Flere av informantene fortalte at de oppdaterte seg på Matjungelen, dersom de hadde tid til overs etter å ha planlagt det øvrige arbeidet i barnehagen. En pedagogisk leder pekte på at Matjungelen ble nedprioritert da ansatte i barnehagen hadde flere andre oppgaver som også skulle bli utført. Nedprioritering av Matjungelen ble ofte begrunnet i andre prosjekter i barnehagene knyttet til eksempelvis fysiske aktiviteter eller andre matprosjekter. En barnehagestyrer pekte på at bruken av Matjungelen var en prioritering, og at det var prioriteringen som var vanskelig å gjøre i barnehagen. Informantene gav uttrykk for at det var utfordrende å prioritere Matjungelen, da det var mange oppgaver som skulle utføres. På bakgrunn av at ansatte ikke hadde tid, følte de ofte på at de ikke fikk jobbet godt nok med alt.

«Vi kunne jo sikkert satt oss mer inn i det selvfølgelig, hvis vi hadde hatt tid. Men det er jo tid som sagt. Det er ofte det det handler om her. Det er så mye vi skal gjøre på.»

Barnehagestyrer (3)

6.3.2 Periodisk og kontinuerlig bruk

Informantene gav uttrykk for at bruken av Matjungelen var varierende. Det ble fortalt om både en periodisk og en kontinuerlig bruk av aktivitetsprogrammet i barnehagene. Flesteparten av informantene fortalte at de ikke hadde hatt en systematisk eller kontinuerlig bruk av aktivitetsprogrammet. Samtlige av informantene tok i bruk Matjungelen når de hadde behov eller ønsket inspirasjon til oppskrifter og aktiviteter. Bruken var ofte periodisk, med

lang tid mellom hver gang aktivitetene ble tatt i bruk, eller bruken skled ut etter en gitt tidsperiode. Lite bruk av aktivitetsprogrammet ble knyttet til lite tid i perioder. Det ble av flere av informantene fortalt at bruken av Matjungelen eksempelvis var knyttet til bestemte prosjektperioder, der enkelte temaer ble trukket inn i barnehagen for en gitt periode. I slike prosjektperioder erfarte informantene at de var ekstra opptatt av arbeidet rundt Matjungelen. I etterkant av prosjektperiodene ble deretter fokuset rundt temaene mindre, og bruken av aktivitetsprogrammet skled litt ut. En informant nevnte at på bakgrunn av den periodiske bruken ble ikke Matjungelen en del av rutineene i barnehagen, fordi den ikke ble brukt i en lengre periode i strekk. Hun illustrerte en lengre periode med et eksempel på et år. Informanten fortalte videre at det handlet om å få det litt under huden, slik at det ble en hverdagsrutine, ellers kunne bruken av Matjungelen bli lite fulgt opp og fort bli glemt. Noen savnet å få påminnelser om å ta i bruk aktivitetsprogrammet, eksempelvis gjennom jevnlig påminnelser på e-post. Det ble gitt uttrykk for at Matjungelen ikke ble brukt i visse perioder. En barnehagestyrer fortalte eksempelvis at hun hadde meldt barnehagen på Matjungelen for andre gang, da barnehagen hadde vært påmeldt tidligere, men at hun ikke visste hvor mye den hadde blitt brukt den gangen.

«I perioder synes jeg at jeg har brukt det bra, også er det jo sånn at jeg glemmer å ta den frem litt igjen.»

Pedagogisk leder (4)

Enkelte informanter fortalte at Matjungelen ble brukt jevnlig gjennom året, ofte begrunnet med at bruken av aktivitetsprogrammet fulgte en forankring i planverket til barnehagen. Informantene gav uttrykk for at forankring av aktivitetsprogrammet til planverket gjorde at de stadig ble påminnet om at de skulle ta i bruk aktivitetene, samt å bruke innholdet til planlegging i barnehagen ettersom planen la føringer for barnehagens arbeid. En pedagogisk leder fortalte at det var viktig å sette Matjungelen på dagsorden, som hun selv valgte å gjøre gjennom å få aktivitetsprogrammet inn i barnehagens årshjul. Hun påpekte at i en travel hverdag med mange oppgaver å utføre, så var det aktivitetene som var nedfelt i årsplanen som de ansatte prioriterte å gjøre. Å forankre Matjungelen i årshjulet ble av en annen informant beskrevet som å ha en rød tråd gjennom året der arbeidet med mat og måltider ble satt på dagsorden. En barnehagestyrer gav uttrykk for å ikke ville feste Matjungelen til planverket før hun opplevde en sikkerhet i at de ansatte ville ta det i bruk.

Likevel gikk det igjen at integrering av Matjungelen i planverket gav ansatte en påminnelse om å ta den i bruk.

«Ja. Og det er det jeg tenker at når pedagogene ser at det står på plan. Ok, vi skal ha fokus på det her. Så blir man kjent med det og. Og du jobber jo ikke bare samlet med det akkurat den perioden, du drar det jo med deg inn i hele året.»

Barnehagestyrer (4)

6.3.3 Ansvarsområder

Ifølge informantene hadde ansvarsområder knyttet til Matjungelen i barnehagen mye å si i forhold til hvordan bruken av aktivitetsprogrammet var. Samtlige av informantene understreket viktigheten av at alle ansatte burde benytte seg av Matjungelen, i og med at arbeidet med mat og måltider i barnehagene var tillagt alle ansatte. Flere poengterte betydningen av at alle ansatte burde få en tilhørighet til Matjungelen for å kunne ta det i bruk. Ved å sikre at alle ansatte hadde kjennskap og forståelse for bruken kunne informantene se for seg at aktivitetsprogrammet også i større grad ble brukt. En pedagogisk leder pekte på at alle ansatte arbeidet som et team omkring bruken av Matjungelen. Selv om samtlige påpekte viktigheten av at alle ansatte burde ha et ansvar for å ta i bruk Matjungelen, ble det presisert at hovedansvaret for bruken og oppfølging burde være hos en eller to ansatte. I tilknytning til interesse for bruk, påpekte flere av informantene at det var viktig at hovedansvaret burde være hos ansatte med ekstra interesse for mat og måltider i barnehagen. Hovedansvaret ble av flere av informantene knyttet opp til de pedagogiske lederne i barnehagene. I mange tilfeller var det de pedagogiske lederne som arbeidet med Matjungelen ut ifra planene i barnehagen. En pedagogisk leder fortalte at hun hadde delegert ansvaret videre, slik at en annen ansatt skulle følge opp Matjungelen. Noen ansatte beskrev at Matjungelen hadde blitt lite brukt på bakgrunn av en uklar ansvarsfordeling. Ansatte som hadde en uklar ansvarsfordeling, erfarte at bruken av aktivitetsprogrammet var mer knyttet til den enkeltes ønske og behov. En pedagogisk leder fortalte at en ansatt i deres barnehage hadde fått hovedansvaret for å implementere Matjungelen, men at aktivitetsprogrammet allikevel hadde blitt lite brukt.

«Men så ble det litt borte. Det kan kanskje være fordi man ikke hadde et klart ansvar. Det har vært en person som skulle ta det. Jeg tror det har dessverre blitt brukt lite her [...] Jeg tenker at alle bør ha ansvaret. Maten er et felles ansvar. [...] Da føler man jo

mer eierskap til ting. At man får det ut til alle, tror jeg kanskje er det viktigste.»

Pedagogisk leder (1)

Barnehagestyrerne i barnehagene fortalte at deres ansvar knyttet til Matjungelen var annerledes sammenlignet med de andre ansatte i barnehagen. Det var gjennomgående at barnehagestyrernes rolle ikke direkte var knyttet til bruken av Matjungelens aktiviteter med barna, men at de hadde en slags overordnet rolle for igangsetting og organisering. En barnehagestyrer fortalte at Matjungelen ikke nødvendigvis var så ressurskrevende i seg selv, men at det heller krevde en slags organisering i barnehagen og en bevissthet knyttet til bruken av den. Barnehagestyrerne fortalte at det var de som hadde hatt ansvar for å trekke inn, og implementere Matjungelen som et nytt tiltak i barnehagen, samt delegere ansvaret for bruken av Matjungelen til andre ansatte. En barnehagestyrer fortalte at hennes ansvar var å sørge for kompetanseheving på området knyttet til mat- og måltidspraksisen, og valgte deretter å trekke inn aktivitetsprogrammet i barnehagen. Det var også enkelte av barnehagestyrerne som fortalte at de hadde trukket inn Matjungelen i planverket til barnehagen for å sørge for at hele personalgruppen hadde en tilhørighet til aktivitetsprogrammet.

7.0 Diskusjon

7.1 Resultatdiskusjon

I følgende delkapittel skal resultatene fra analysen diskuteres i lys av oppgavens bakgrunn og teoretiske referanseramme, for å besvare problemstillingen: *Hvordan erfarer barnehageansatte bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen, og hvilke faktorer påvirker bruken?* Gjennom analyseprosessen ble tre følgende resultatkategorier identifisert: et inspirerende og tilpasset aktivitetsprogram, bevissthet og for forståelse knyttes til bruken av Matjungelen, og varierende tidsbruk og ansattes ansvar. En oppsummering av resultatene vil først bli presentert i påfølgende avsnitt, før en resultatdiskusjon foreligger.

Informantene erfarte at Matjungelen hadde pedagogisk tilpassede aktiviteter knyttet til mat- og måltidspraksisen i barnehagene. Aktivitetene fremstod som godt tilpasset det pedagogiske arbeidet i barnehagen, der barna kunne delta på et alderstilpasset nivå, uavhengig av ferdigheter. Aktivitetsprogrammet ble beskrevet som et brukervennlig program med lett tilgjengelige og godt forståelige aktiviteter og oppskrifter. Matjungelen ble ansett

som et inspirerende verktøy som bidro med nye tips og idéer til barnehagen. Flere erfarte å få en økt bevissthet for arbeidet rundt mat og måltider etter bruk. Aktivitetsprogrammet ble i utgangspunktet mest benyttet av ansatte som allerede hadde en forståelse og interesse for mat og måltider fra tidligere. Flere erfarte derimot at tid var en begrensning og at ansatte dermed ikke hadde anledning til å sette seg inn i aktivitetsprogrammet. Flere informanter fortalte at de brukte Matjungelen periodisk, mens andre brukte aktivitetsprogrammet kontinuerlig. Informantene hadde ulike stillinger i barnehagene, og dermed ulike erfaringer og ansvarsområder knyttet til Matjungelen. Informantene påpekte at ansvaret for Matjungelen burde ligge hos alle ansatte, i og med at mat og måltider i barnehagen er et felles ansvar.

Som en helhet erfarte informantene at Matjungelens aktiviteter var pedagogisk tilpassede. Da Matjungelen (u.å.-h) skal legge til rette for lek og læring gjennom pedagogiske aktiviteter som knytter seg til ulike temaer, er informantenes erfaringer i tråd med Matjungelens målsetninger. At informantene erfarte at aktivitetene var godt tilpasset kan antyde at Matjungelens tilnærming til lek og læring er treffende for Matjungelens målgruppe. Tilnærmingen kan vise til at aktivitetene kan imøtekomme det pedagogiske arbeidet i barnehagen, noe ansatte ifølge rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16), skal ha forståelse for. TDF-domenet *kunnskap* kan belyse ansattes pedagogiske bakgrunn og erfaringer tilknyttet deres arbeid med barn. Informantene hadde en pedagogisk utdanning, henholdsvis barnehagelærerutdanning og spesialpedagogikk, som kan gjøre aktiviteter med pedagogiske tilnærminger lett gjenkjennelig. Deres kunnskaper kan ses i lys av Helland et al. (2021, s. 6) sin studie, som fant at mat- og måltidsintervensjoner var enklere å implementere dersom de var tilpasset ansattes pedagogiske arbeid. Informantenes pedagogiske *kunnskaper* kan ha blitt opparbeidet gjennom utdanning, eller arbeid i barnehage. Disse *kunnskapene* kan, sett i lys av COM-B-modellen, påvirke deres *evner* til å ta i bruk Matjungelens aktiviteter. Slik Jerebine et al. (2023, s. 7) belyste i sin studie, ble komponenten *evne* begrenset som følge av mangel på alderstilpassede aktiviteter. Gitt at mangel på alderstilpassede aktiviteter førte til lavere bruk (s. 7), kan informantenes *evner* omkring pedagogisk tilpassede aktiviteter potensielt bidra til økt bruk av aktivitetsprogrammet.

Informantene erfarte at aktivitetene i Matjungelen var enkle å ta i bruk sammen med barna. Aktivitetene utforsket bruk av sansene, gjennom eksempelvis en lukte- og smakskalender, og brukte bilder for å visualisere ulike matvarer. TDF-domenet *fysiske*

ferdigheter kan ses i sammenheng med informantenes bruk av aktivitetene sammen med barna. Informantenes erfaringer om enkel bruk av aktivitetene sammen med barna kan samsvare med funnene til Vatne (2020, s. 3), som fant at matlagingsaktiviteter hadde en høyere medvirkning av barn etter bruk av Matjungelen. Dette kan indikere at Matjungelens enkle og lett tilgjengelige aktiviteter kan oppmuntre til høyere deltakelse blant barn. Samtlige av informantene hadde tatt i bruk temaet «matmot» i sine barnehager. Ifølge Matjungelen (u.å.-e) fokuserer «matmot» på å tilrettelegge for varierte sanseopplevelser, en tilnærming som stemmer overens med informantenes erfaringer. Informantene erfarte at aktivitetene var godt tilpasset for å fremme barns nysgjerrighet for å smake på ulike matvarer gjennom sanseaktiviteter. I en studie av Murimi et al. (2018, s. 576), ble det påpekt at aktiviteter som var tilpasset barnas alder og som var eksperimentelle, eksempelvis sanseaktiviteter, hadde større sannsynlighet for å lykkes. Informantene gav uttrykk for at bruken av bilder inn i aktivitetene var positivt da de opplevde det som alderstilpasset for barna. Det kan dermed se ut til at aktiviteter som enkelt kan tas i bruk sammen med barna, gjennom eksempelvis visualisering og utforsking av sansene, kan være tilpasset ansattes *evner*. I lys av COM-B-modellen kan deretter de pedagogiske aktivitetene støtte opp under ansattes *evner*, som kan påvirke deres bruk av aktivitetsprogrammet.

Informantene erfarte at aktivitetene og oppskriftene på nettsiden eller i heftene var lett tilgjengelige og enkle å forstå. Matjungelen (u.å.-k) formidler kunnskap ved å tilgjengeliggjøre opplæringsmateriell gjennom videoer og informasjon på nettsiden, i tillegg til å tilby aktivitetshefter. TDF-omenet *miljømessig kontekst og ressurser* kan knyttes til Matjungelens opplæringsmateriell, som informantene erfarte som lett tilgjengelig og enkelt å forstå. Tilgjengeligheten av en nettside og hefter som var enkle å ta i bruk, kan ses på som en ressurs inn i barnehagehverdagen. Erfaringene kan ses i sammenheng med funnene fra Lyn et al. (2014, s. 176), som vektla viktigheten av en nettside med ressurser knyttet til ernæring og fysisk aktivitet som var enkel å ta i bruk. Ved å tilby en nettside og hefter som er lett tilgjengelige og brukervennlige, kan dette betraktes som en ressurs inn i barnehagens praksis. Informantenes erfaringer samsvarer også med funnene fra Meshkovska et al. (2022, s. 12), som fant at en brukervennlig nettside med informasjon, ble ansett som nyttig for å fremme bruk av intervensjoner. Enkelte fortalte at aktivitetsprogrammet kunne «favne alle» ansatte, og opplevdes som et «lavterskelprogram» som var enkelt å forstå. Ved å gi barnehageansatte tilgang på enkel informasjon kan Matjungelen bidra med et kunnskapsgrunnlag for arbeidet

med mat og måltider sammen med barn. Ansattes erfaringer knyttet til at Matjungelen var enkelt å forstå kan ses i sammenheng med Skåland et al. (2023, s. 6-7), som fremhevet betydningen av en god forståelse for et tiltak for å gjøre en intervensjon mer interessant og håndterlig. I denne sammenhengen kan et «lavterskelprogram» være av betydning, da det enkle og lett tilgjengelige innholdet kan bidra til forståelse blant ansatte. Informantenes erfaringer rundt Matjungelen, som kan knyttes til *miljømessig kontekst og ressurser*, kan belyses gjennom COM-B-modellen der ansattes *muligheter* er tilstede for å kunne benytte seg av aktivitetsprogrammet.

I tillegg til informantenes erfaringer knyttet til et brukervennlig aktivitetsprogram, fortalte en barnehagestyrer at det derimot kunne være utfordrende å feste Matjungelens temaer inn i årshjulet til barnehagen. Med andre ord kan det være utfordrende å forstå hvordan Matjungelens innhold kan trekkes inn i årsplanen til barnehagen. I motsetning til «Matjungelen SFO» (Matjungelen, u.å.-j), har «Matjungelen barnehage» ikke et forslag til fordeling av temaer i en årsplan. Barnehagestyreren gav et eksempel på at «måltidsglede» var noe barnehagen arbeidet med kontinuerlig gjennom året, og derfor var det utfordrende å plassere det inn i en enkelt periode i årshjulet. Denne utfordringen kan ses i sammenheng med funnene til Meshkovska et al. (2022, s. 12), hvor det ble påpekt at det var vanskelig å implementere en intervensjon som ikke var tilpasset undervisningsplanen. Dette kan belyse utfordringer med å integrere Matjungelens innhold i barnehagens årsplan, spesielt når det ikke foreligger et forslag til fordeling av temaer, slik tilfellet er med «Matjungelen SFO». Utfordringer med å koble temaene til planverket kan, i lys av TDF-domenet *miljømessig kontekst og ressurser*, påvirke informantens erfaringer av Matjungelen som en ressurs i barnehagen. Sett i lys av COM-B-modellen kan ansattes *muligheter* for å tilpasse temaene til årshjulet være av betydning for å implementere Matjungelens temaer inn i barnehagens praksis.

Matjungelen hadde ifølge informantene et inspirerende innhold med tips og idéer til arbeidet med mat og måltider i barnehagene. Fordi informantene anså Matjungelens tips og idéer som givende kan følelsen av å bli inspirert knyttes opp til TDF-domenet *emosjoner*. *Emosjoner* kan ifølge Michie et al. (2014, s. 89) knyttes til positive og negative følelsesmessige tilstander som involverer atferdsmessige elementer. Å føle seg inspirert av Matjungelens innhold, gjennom tips og idéer, kan knyttes til en positiv følelsesmessig

tilstand. Inspirasjonen førte til at ansatte tok i bruk nye oppskrifter i barnehagens matplan. Inspirasjonen fra innholdet samsvarer med Helland et al. (2021, s. 8) sin studie, der ansatte erfarte nye matoppskrifter som inspirerende, noe som hadde bidratt til å utvikle deres pedagogiske praksis videre. Inspirasjonen til å videreutvikle praksisen kan ses i sammenheng med Johannessen et al. (2018, s. 41) sin studie, der ansatte hadde blitt inspirert av intervensjonen til å fortsette å arbeide med aktivitetene videre. Nevnte studier og informantenes erfaringer kan indikere at et inspirerende innhold kan føre til en økt bruk av aktivitetene. Sett i lys av COM-B-modellen kan *emosjoner*, som å føle seg inspirert, øke ansattes *motivasjon*, som videre kan ha en betydning for bruken av Matjungelen. En barnehagestyrer erfarte at ansatte i barnehagen også fikk et økt engasjement gjennom utførelse av aktivitetene. Ettersom COM-B-modellen er dynamisk kan *motivasjon* også bli påvirket gjennom utførelse av en *atferd*. TDF-domenet *emosjoner* kan også kobles til følelsen av å være engasjert. I lys av COM-B-modellen kan det deretter tenkes at ansattes engasjement som følge av bruken av aktivitetene, kan påvirke deres *motivasjon* til å videre ta i bruk Matjungelens aktiviteter.

Noen av informantene gav uttrykk for å bli ekstra engasjert til å ta i bruk Matjungelen, som en følge av at de fikk tilsendt en oppstartspakke med kjøkkenredskaper, som var tilpasset barna. Kjøkkenredskapene kan ses i sammenheng med TDF-domenet *miljømessig kontekst og ressurser*. Ifølge Johannessen et al. (2018, s. 42) var ressurser knyttet til matlaging viktig for utførelse av en intervensjon, noe som er i tråd med informantenes erfaringer knyttet til kjøkkenredskapene som skapte et engasjement for utførelse av aktivitetene. Fordi kjøkkenredskapene kan supplere den *miljømessige konteksten og ressursene* kan ansatte i lys av COM-B-modellen få økt sine *muligheter* til å arbeide med mat og måltider sammen med barna. Økte *muligheter* til å inkludere barna i matlagingen kan gjøre det enklere for de ansatte å arbeide med aktivitetene i Matjungelen. Ansattes økte muligheter for å arbeide med Matjungelens aktiviteter, kan ses i sammenheng med Meshkovska et al. (2022, s. 12) sitt funn, der begrensede muligheter for gjennomføring av aktiviteter skyldtes manglende materielle ressurser. Informantene fortalte at ansatte ble engasjerte som følge av oppstartspakken de mottok. Ved at COM-B-modellen også er dynamisk i den forstand at komponenten *mulighet* kan påvirke den andre komponenten *motivasjon*, kan informantenes økte *muligheter* for å utføre aktivitetene gjennom kjøkkenredskapene, også påvirke deres *motivasjon*, gjennom økt engasjement som kan knyttes til positive emosjoner. Da både

ansattes *muligheter* og *motivasjon* sammen kan påvirkes av oppstartspakken, kan deres utførelse for atferd, og deretter bruk av Matjungelen bli forsterket.

Flere av informantene erfarte at de selv og andre ansatte fikk en økt bevissthet for mat og måltider som følge av bruken av Matjungelen. TDF-omenet *kunnskap* kan belyse ansattes økte bevissthet som følge av Matjungelen. Ifølge Michie et al. (2014, s. 88) handler *kunnskap* om bevissthet omkring eksempelvis en tilstand eller et oppgavemiljø. Med økt bevissthet som følge av bruken av Matjungelen, kan ansattes *kunnskaper* bli belyst gjennom en motsatt påvirkning i COM-B-modellen der *atferd* påvirker *evne*. Utførelse av en *atferd*, herunder bruk av aktivitetsprogrammet, kan deretter ifølge modellen påvirke ansattes *evner* ved at de tilegner seg nye *kunnskaper* gjennom bruk. Informantenes erfaringer knyttet til økt bevissthet som følge av bruken av aktivitetsprogrammet, kan belyse Matjungelens hensikt om å øke ansattes kompetanse på mat, helse og bærekraft (Matjungelen, u.å.-h). I likhet med informantenes erfaringer av økt bevissthet knyttet til mat og måltider, erfarte ansatte i Johannessen et al. (2018, s. 41) sin studie, at de hadde blitt mer reflekterte og fått et økt fokus på sunn og variert mat som følge av deltakelse i intervensjonen. Vatne (2020, s. 3) fant at bruken av Matjungelen førte til et økt helhetlig fokus på mat og måltider i SFO, mens våre informanter fortalte om en økt bevissthet i barnehagene. Dette kan tyde på at bruken av Matjungelen kan ha en positiv påvirkning på oppmerksomheten og bevisstheten rundt mat og måltidspraksisen, både på SFO og i barnehager.

Informantene erfarte økt bevissthet omkring hva slags mat som ble servert i barnehagene. En informant fortalte eksempelvis at barnehagen hadde gått fra å servere is og kaker ved bursdager, til å servere smoothie eller fruktsalat. Ansattes økte *kunnskaper* kunne dermed føre til endringer i barnehagene. Informantenes erfaringer knyttet til endringer i matserveringen kan ses i sammenheng med Helland et al. (2021, s. 7) sin studie, der ansatte i etterkant av intervensjonen serverte nye matvarer som de ikke hadde servert tidligere. Flere andre studier har også vist til at intervensjoner har påvirket serveringen av sunne og varierte måltider i barnehager, gjennom økt kunnskap blant ansatte (Himberg-Sundet et al., 2019, s. 1120; Johannessen et al., 2018, s. 41). Studiene poengterer dermed at kunnskap blant ansatte kan ha en innvirkning på et variert kosthold barnehagen. Informantene erfarte at økt bevissthet også hadde gjort det enklere å foreta valg knyttet til mat- og måltidspraksisen i barnehagen. Videre kan økt bevissthet bidra til å sette tydeligere rammer i barnehager hvor

det er sterke meninger om serveringen blant ansatte. Dette kan antyde at intervensjoner som fokuserer på å styrke ansattes *kunnskaper*, kan bidra til å fremme sunne spisevaner blant barn.

Ansattes mat- og måltidspraksis hadde blitt påvirket av den økte bevisstheten de hadde opparbeidet seg gjennom bruken av Matjungelen. Selv om Himberg-Sundet et al. (2019, s. 1120) fant endringer i matserveringen, ble det derimot ikke funnet endringer i mat- og måltidspraksisen, som står i kontrast til informantenes erfaringer av endringer knyttet til deres praksis. Eksempelvis fortalte en informant at arbeidet med sanseaktiviteter hadde blitt «sittende igjen» i henne, og blitt med i arbeidet hennes videre. Erfaringen kan ses i lys av Lyn et al. (2014, s. 176) sin studie som pekte på at barnehagene ønsket å fortsette å legge vekt på ernæring og fysisk aktivitet utover intervensjonens slutt, ved å fortsette å bruke kunnskaper og ressurser fra intervensjonen. Flere informanter hadde fått en økt bevissthet om å ha tålmodighet i prosessen med å lære barn å like nye smaker, en erfaring som støttes av flere andre studier som fant at arbeidet med å tilvenne seg nye smaker er en langsom prosess, som krever tålmodighet (Hansen & Kristensen, 2017, s. 495; Ray et al., 2016, s. 76). Læringsprosessen med å tilvenne seg nye smaker ser ut til å være en viktig del av mat- og måltidspraksisen i barnehagene, som et ledd i å lære barn å spise mer variert. Erfaringene kan belyses av Helland et al. (2021, s. 7) sin studie, som fant at ansatte hadde oppdaget verdien av å introdusere nye og varierte matvarer til barna, og opprettholdt bevisstheten utover intervensjonen. Med informantenes erfaringer belyst gjennom COM-B-modellen, kan ansatte ha tilegnet seg en økt bevissthet som følge av bruken av Matjungelen. Gitt at ansattes *evner* kan ha blitt styrket, kan bevisstheten også muliggjøre en ytterligere bruk av Matjungelen.

Informantene erfarte at ansatte som tidligere hadde en forforståelse for arbeidet med mat og måltider, ofte brukte Matjungelens aktiviteter i større grad. Ansattes tidligere forståelse for mat- og måltidspraksisen kan settes i sammenheng med TDF-domenet *kunnskaper*. Sammenhengen mellom forforståelse og bruken av Matjungelen kan understøttes av Johannessen et al. (2018, s. 41) sin studie, som fant at ansatte med tidligere fokus på mat opplevde tilberedningen av nye matretter som mindre tidkrevende. Dette kan trolig være med å belyse ansattes økte bruk av Matjungelen, gjennom tidligere *evner* knyttet til mattilberedning. Informantenes erfaringer omkring økt bruk blant ansatte som hadde en forforståelse for mat og måltider, kan reise spørsmål ved andre ansattes bruk av Matjungelen,

som ikke hadde samme forforståelse. Sammenlignet med studien til Jerebine et al. (2023, s. 252), der bruken av intervensjonen ble begrenset av ansattes *evner* knyttet til *kunnskap* om fysisk aktivitet, kan det antyde at lignende begrensninger kan forekomme ved bruk av Matjungelen. Selv om Jerebine et al. (s. 252) sin studie omhandlet fysisk aktivitet, kan funnet muligens belyse sammenhengen mellom ansattes *kunnskaper* om arbeidet med mat og måltider, og bruken av Matjungelen. I lys av COM-B-modellen kan med andre ord ansattes økte bruk av Matjungelen ha en sammenheng med ansattes *evner* for arbeidet med mat og måltider.

Informantene gav uttrykk for at flere av de ansatte brukte Matjungelen på bakgrunn av egen interesse, ved at de anså arbeidet med mat og måltider som viktig for barnas helse og utvikling. At ansatte anså måltidsarbeidet som viktig for barna, kan ses i sammenheng med TDF-domenet *troen på konsekvenser*, som omhandler en forventning til et utfall i en gitt situasjon (Michie et al., 2014, s. 89). Informantenes erfaringer omkring viktigheten av mat for barns helse, understøttes av Kumanyika et al. (2019, s. 17), som viser at et variert og sunt kosthold fremmer god helse og livskvalitet, noe Matjungelen (u.å.?) søker å styrke gjennom et kompetanseløft knyttet til hva slags mat som er bra for helsen. Med Matjungelens hensikt, kan ansattes interesse for matens betydning for barns helse og utvikling, påvirke deres bruk av Matjungelen. I tråd med Skåland et al. (2023, s. 6-7) sin studie, var god forståelse for intervensjonens hensikt viktig for motivasjon knyttet til implementering. I lys av COM-B-modellen kan dermed ansattes *tro på konsekvenser* ha påvirket ansattes *motivasjon* til å ta i bruk Matjungelen.

Informantene erfarte at ansatte med en interesse for mat og måltider kunne påvirke andre ansatte til å bruke Matjungelen. Dette ble beskrevet som en «smitte-effekt» av en informant. Erfaringene kan knyttes til TDF-domenet *sosial innflytelse*, som involverer mellommenneskelige prosesser som kan endre tanker, følelser eller atferd, eksempelvis sosial støtte eller lederskap (Michie et al., 2014, s. 90). En informant opplevde økt tillit og støtte fra andre ansatte på grunn av hennes interesse for matlaging. Hennes forslag til endringer som å involvere barn mer i måltidspraksisen ble godt mottatt av andre ansatte. Erfaringen viser hvordan interessen til enkeltpersoner kan påvirke atferden til andre, noe som kan ses i lys av Payr et al. (2014, s. 45) sitt funn, der støtte og entusiasme omkring en intervensjon var viktig. Informantene understreket viktigheten av at hovedansvaret for Matjungelen burde være hos

ansatte med interesse, med tanke på at endringer i ansattes atferd kan ha blitt påvirket av *sosial innflytelse*. Lederskap, knyttet til *sosial innflytelse*, kan spille en rolle i å fremme bruken av aktivitetsprogrammet, som støttes av informantenes erfaringer med betydningen at hovedansvaret burde være hos en ansatt med interesse. I lys av COM-B-modellen kan *sosial innflytelse* påvirke ansattes muligheter til å ta i bruk Matjungelen.

Mangel på tid i barnehagen begrenset ansattes muligheter til å ta i bruk Matjungelens aktiviteter. Tid som begrensning kan ses i sammenheng med TDF-domenet *miljømessig kontekst og ressurser*. Informantenes erfaringer er i tråd med flere studier som også pekte på at tid var en faktor som begrenset ansattes bruk av ulike intervensjoner (Helland et al., 2021, s. 5; Johannessen et al., 2018, s. 41; Meshkovska et al., 2022, s. 12; Skåland et al., 2023, s. 7). Informantene gav uttrykk for en travel barnehagehverdag, og flere fortalte om andre prosjekter, flere fagområder og ansvarsoppgaver, samt lav bemanning og høy barnetetthet. Bruken av Matjungelen ble ofte nedprioritert til fordel for andre fagområder eller prosjekter i barnehagen, noe som også ble funnet i studien til Meshkovska et al. (2022, s. 12), som fant at intervensjonene ble nedprioritert til fordel for andre forpliktelser i lærerplanen. Helland et al. (2021, s. 5) fant også at få tilgjengelige ansatte var en begrensning for gjennomføringen av intervensjonene, noe som sammenfaller med informantenes erfaringer. Sett i lys av COM-B-modellen kan tid som en begrensning derav ses på som en manglende del av ansattes *miljømessige kontekst og ressurser*, som kan påvirke deres *muligheter* til å utføre aktivitetene knyttet til mat- og måltidspraksisen i barnehagene. Ansattes begrensede *muligheter* til å ta i bruk Matjungelens aktiviteter, kan understøttes av Jerebine et al. (2023, s. 16) sitt funn, som pekte på at komponenten *mulighet* var den største barrieren for gjennomføring av intervensjonene, da ansatte ikke hadde tid til å utføre aktivitetene. Selv om Jerebine et al. (s. 16) undersøkte intervensjoner relatert til fysisk aktivitet, kan likevel deres funn støtte opp under informantenes erfaringer som pekte på tid som en betydelig hindring for bruken av aktivitetene i barnehagene.

Informantene gav uttrykk for at bruken av Matjungelen var av varierende karakter, kontinuerlig eller periodisk. Ansatte erfarte videre at bruken av Matjungelen kunne «falle ut» over tid, og savnet å få påminnelser om å ta den i bruk, eksempelvis på e-post. Noen informanter pekte på at festing av aktivitetsprogrammet i planverket kunne gi en form for påminnelse til personalet om å ta i bruk Matjungelen. I lys av Murimi et al. (2018, s. 576) sitt

funn av at jevnlig bruk og eksponering kunne ha en betydning for oppnåelse av satte mål, kan informantenes erfaringer omkring årsplanen som noe å forholde seg til gjennom året, muligens være av betydning for bruk. Barnehagens planverk kan deretter tenkes å bli koblet opp til TDF-domenet *miljømessig kontekst og ressurser*. Å feste Matjungelen til planverket kan være en faktor som ifølge informantene kan påvirke ansattes bruk, på bakgrunn av at planverket er førende for barnehagens arbeid, og kan bidra med jevnlige påminnelser ved at aktivitetene er festet i planene. Dette kan muligens føre til at ansatte blir mer oppmerksomme og bevisste på å inkludere Matjungelen i sitt arbeid med mat og måltider. Informantenes erfaringer omkring å feste Matjungelen til planverket som en positiv påvirkning på bruken av aktivitetene, kan belyses av Paulsen et al. (2012, s. 1) sitt funn, der barnehagen hadde et sunnere mattilbud dersom rammene rundt mat og måltider i barnehagen var forankret i årsplanen. Denne sammenhengen kan tyde på at dersom arbeidet rundt mat og måltider er forankret i barnehagens planverk, kan det ha en positiv påvirkning på mat- og måltidspraksisen i barnehagen. Sett i lys av COM-B-modellen kan det å feste Matjungelen til planverket, som en *miljømessig kontekst og ressurs*, øke ansattes *muligheter* for å bruke Matjungelen.

Informantene gav uttrykk for at deres erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen var avhengig av deres ansvarsområder i barnehagen. De ulike ansvarsområdene kan knyttes til TDF-domenet *profesjonell eller sosial rolle og identitet*. TDF-domenet innebærer en samling av atferd i en sosial eller arbeidsmessig setting, eksempelvis ledelse og organisatorisk forpliktelse (Michie et al., 2014, s. 89). Flere ansatte anså Matjungelen som et tiltak som styrket deres faglige rolle. En barnehagestyrer fortalte eksempelvis at hun valgte å melde barnehagen inn i Matjungelen, da hennes oppgave var å sørge for kompetanseheving på området. Det viste seg samtidig at de pedagogiske lederne ofte hadde hovedansvaret for Matjungelen. Barnehagestyrere og pedagogiske ledere er ifølge Utdanningsdirektoratet (2021, s. 5) ansvarlig for at barnehagens pedagogiske arbeid er i tråd med rammeplanen og barnehageloven. Dersom ansatte skal arbeide i tråd med rammeplanen, skal personalet også kjenne til, og praktisere nasjonale føringer for forebyggende og helsefremmende tiltak som gjelder barn (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 49). Med Matjungelens teoretiske grunnlag (Matjungelen, u.å.-h), som tilbyr aktiviteter og oppskrifter bygget på rammeplanen, Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen og kostrådene, kan aktivitetsprogrammet støtte opp under rammeplanens bestemmelser for praktisering av de nasjonale føringene for

helsefremmende arbeid knyttet til mat- og måltidspraksisen i barnehagen. Dette kan bidra med å skape økt *motivasjon* og være en pådriver til bruk av aktivitetsprogrammet – på tross av begrensninger tilknyttet tid og kapasitet som trekkes frem som utfordringer. Sett i lys av COM-B-modellen kan Matjungelens teoretiske grunnlag styrke ansattes *profesjonelle rolle*, som kan bidra til *motivasjon* blant barnehagestyrerne og de pedagogiske lederne, til å ta i bruk Matjungelen.

Informantene understreket at alle ansatte i barnehagene burde ha et ansvar for å ta i bruk Matjungelen, da mat- og måltidspraksisen var et felles ansvar. Informantenes erfarte ansvar, kan ses i lys av Gubbels et al. (2015, s. 2168) sitt funn som pekte på at ansatte hadde en sentral rolle i barns matpraksis, da det ble funnet en assosiasjon mellom ansattes mat- og måltidspraksis og barns inntak av grønnsaker. Samtidig blir måltidene i barnehagen utpekt som viktig da barn ifølge Helsedirektoratet (2024) inntar mellom 40 og 60 prosent av det daglige energiinntaket i barnehagen. Ansattes rolle i mat- og måltidspraksisen er dermed betydningsfull gjennom deres muligheter til å påvirke barns inntak av mat, og deres senere kostholdsvaner. Et felles ansvar kan tillegge alle de ansatte en *profesjonell rolle* i arbeidet med mat og måltider i barnehagen. På bakgrunn av assosiasjonen mellom ansattes mat- og måltidspraksis og barns inntak av grønnsaker, anså Gubbels et al. (2015, s. 2168) de ansatte som rollemodeller overfor barna. Dersom alle de ansatte i barnehagen blir tillagt et ansvar for bruken av Matjungelen, kan deres *profesjonelle roller* i lys av COM-B-modellen påvirke deres *motivasjon* til å ta i bruk Matjungelen.

7.1.4 Bruken av Matjungelen sett i et folkehelseperspektiv

Informantenes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen har blitt diskutert i lys av relevant litteratur, og COM-B-modellen og TDF som teoretisk referanseramme. Diskusjonen vil følgende bli sett i lys av et folkehelseperspektiv. Matjungelen (u.å.-h) ble utarbeidet som et ledd i oppfølgingen av Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) for å skape et kompetanseløft i kosthold blant befolkningen. Landsomfattende kostholdsundersøkelser peker på ernæringsmessige utfordringer blant landets barn og unge (Astrup et al., 2020, s. 4; Hansen et al., 2016, s. 19; Hansen et al., 2015, s. 21), på samme tid viser forskning til en sterk sammenheng mellom dårlige kostholdsvaner og ikke-smittsomme sykdommer (Afshin et al., 2019, s. 1958). Denne sammenhengen understreker betydningen av å iverksette tiltak for å

skape endringer i kosthold, som kan være gunstig for befolkningens helse på sikt. Med barnehagen som en sentral arena i det forebyggende arbeidet med tilrettelegging for gode mat- og måltidsvaner (Departementene, 2017, s. 29), vil barnehageansattes kompetanse være av betydning. Matjungelen (u.å.-h) ønsker å skape gode kostholdsvaner gjennom voksne i barnehagen som kan nå ut til barna med deres kompetanse, gjennom bruk av Matjungelens opplæringsmateriell. Flere studier har pekt på sammenhengen mellom ansattes kompetanse og kvalitet på barnehagemiljø (Huizen & Plantenga, 2018, s. 216; Manning et al., 2017, s. 11; Melhuish et al., 2015, s. 4). Studiene viste til at kvalitet i form av god kompetanse i barnehagene så ut til å bidra positivt på barns utvikling. Økt kompetanse på mat og måltider kan være av betydning for barnehagens kvalitet både på mat- og drikketilbudet, men også for arbeidet rundt mat og måltider. Å legge til rette for kvalitet i barnehagen, er i tråd med barnehagestrategien mot 2030, Barnehagen for en ny tid, som legger vekt på at alle barn i Norge skal ha tilgang på et likeverdig barnehagetilbud med høy kvalitet (Kunnskapsdepartementet, 2023, s. 7).

I Matnasjonen Norge og folkehelsemeldinga blir Matjungelen løftet frem som et prioritert tiltak for å øke barn og unges kunnskaper omkring et sunt og bærekraftig kosthold (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 30-31; Meld. St. 15 (2022-2023), s. 52). Siden Matjungelen er trukket frem som et viktig tiltak for å bedre befolkningens kostholdsvaner, kan erfaringene omkring et brukervennlig og lett tilgjengelig aktivitetsprogram spille en sentral rolle for hvor mye den blir benyttet blant ansatte. Ifølge Matjungelen (u.å.-b) skal barn inkluderes i pedagogiske aktiviteter som personalet skal gjennomføre sammen med barna. Slik barnehageloven (2005, § 2) presiserer, skal barn få utfordringer som tar utgangspunkt i deres kunnskaper, interesser og ferdigheter. Da barn skal få utfordringer som tar utgangspunkt i deres forutsetninger, kan en pedagogisk tilnærming i aktiviteter tilknyttet mat og måltider være av betydning for at ansatte skal kunne gjennomføre aktivitetene sammen med barna. På bakgrunn av ansvaret som ansatte i barnehager blir tillagt i rammeplanen knyttet til barns utvikling av gode vaner og kunnskaper omkring et variert kosthold (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 49), kan Matjungelen bli benyttet for å vise til eksempler på hvordan aktiviteter kan utføres i praksis. Dersom Matjungelen, sett i lys av COM-B-modellen, blir benyttet i større grad på bakgrunn av at den erfares som brukervennlig og enkel, kan den også bidra til å støtte opp ansattes arbeid i tråd med rammeplanen (s. 49), og barnehageloven (2005, § 2). Samt underbygge strategien Matnasjonen Norge mot 2030,

som setter fokus på å øke barn og unges kunnskaper omkring et sunt og bærekraftig kosthold (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 30-31).

Informantenes erfaringer pekte på at bruken av Matjungelen kunne føre til økt bevissthet knyttet til matserveringen i barnehagen, noe som kunne føre til sunne endringer i mattilbudet. I likhet med informantenes erfaringer, har flere kostholdsintervensjoner vist til en økt bevissthet og kunnskap knyttet til servering av mer varierte måltider i barnehager (Helland et al., 2021, s. 8; Johannessen et al., 2018, s. 41). Servering av mer varierte måltider i barnehagen, er i tråd med folkehelsemeldinga som poengterer viktigheten av å fremme sunne måltider i barnehagen, for å bedre befolkningens kostholdsvaner (Meld. St. 15 (2022-2023), s. 50). Ansattes økte bevissthet og kunnskap omkring mat og måltider, er også i tråd med strategien Matnasjonen Norge, som retter fokuset på økt kunnskap omkring mat og matlaging blant befolkningen (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 30). På bakgrunn av at Matjungelen (u.å.-h) har et kvalitetssikret teoretisk grunnlag, kan ansattes kunnskaper som følge av bruken være av kvalitet. Matjungelen kan deretter bidra som et ledd inn i å kvalitetssikre matserveringen i barnehagen. Sett i lys av COM-B-modellen kan ansattes *kunnskaper*, knyttet til mat- og måltidspraksisen i barnehagen, forsterkes gjennom bruken av Matjungelen.

Med barnehageloven (2005, § 1) og folkehelseloven (2011, § 1) som skal støtte opp under en samfunnsutvikling som skal bidra til å utjevne sosiale forskjeller, kan Matjungelen som et gratis nasjonalt aktivitetsprogram potensielt nå ut til mange med kunnskaper omkring et sunt og bærekraftig kosthold. Da barnehagen blir ansett som en viktig arena der barn og unge kan nås på tvers av sosiale skillelinjer (Landbruks- og matdepartementet et al., 2021, s. 30), kan barnehagens arbeid være av betydning for barn uavhengig av bakgrunn og oppvekstvilkår. Likeledes er det vist til at det er fordelaktig at barn med ugunstige oppvekstvilkår deltar i barnehager med god kvalitet (Melhuish et al., 2015, s. 4). Dersom Matjungelen, i lys av COM-B-modellen, kan bidra til økt *kunnskap* tilknyttet mat- og måltidspraksisen i barnehager, kan det også trolig være et ledd i skape god kvalitet, og en jevnere fordeling av kompetansen knyttet til mat og måltider. Dermed kan den mulige gevinsten ved bruk av Matjungelen ha stor betydning for å bidra til en helsefremmende samfunnsutvikling.

Kommunen skal ifølge folkehelseloven (2011, § 24) legge til rette for et systematisk og langsiktig folkehelsearbeid. På samme tid påpekes det i folkehelsemeldinga (Meld. St. 15 (2022-2023), s. 28) at barnehagen skal ha en helsefremmende funksjon, noe som gjør ansattes rolle inn i arbeidet i barnehagen viktig. Sett i lys av COM-B-modellen ble ansattes bruk av Matjungelen påvirket av mangel på tid og ansvarsområder i barnehagene. Samtlige fortalte om en periodisk bruk som «falt litt ut», eller at aktivitetsprogrammet ble benyttet dersom de fikk tid. Dersom ansatte i kommunale barnehager ikke har muligheter for å øke sin kompetanse tilknyttet mat- og måltidsarbeidet, kan det være vanskelig å sikre barnehagens kvalitet, i tråd med barnehagestrategien barnehagen for en ny tid (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 7). Kommunale barnehager hadde flere ugunstige funn knyttet til mat- og måltidspraksisen, sammenlignet med private barnehager (Fagerholt et al., 2018, s. 12; Johannessen, 2023, s. 3). Dette kan understreke viktigheten av økt kunnskap og kompetanse for å forbedre det kommunale barnehagetilbudets mat- og måltidspraksis. Dersom ansatte ikke har anledning til å bruke Matjungelen på grunn av begrensninger i tid, vil ikke nødvendigvis hensikten til Matjungelen oppnås, og det vil da være vanskelig å følge opp nasjonale satsninger og føringer. I tråd med målene om å jevne ut sosiale forskjeller (Barnehageloven, 2005, § 1; Folkehelseloven, 2011, § 1), kan det være betydningsfullt at ansatte i kommunale barnehager får muligheten til å tilegne seg et kompetanseløft i kosthold. At barnehageansatte får muligheter til å øke sin kompetanse, kan støtte opp under Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021), som understreker betydningen av et kompetanseløft i kosthold for å fremme god helse og forebygge ikke-smittsomme sykdommer (Departementene, 2017, s. 6). Dersom Matjungelen kan bidra til økt kunnskap og kompetanse om et sunt kosthold blant ansatte i kommunale barnehager, kan aktivitetsprogrammet være et ledd i det langsiktige folkehelsearbeidet.

7.2 Metodediskusjon

For å vurdere forskningsprosessen bør det stilles kritiske spørsmål til metodiske valg som er tatt underveis. Ifølge Malterud (2017, s. 192) skal det diskuteres om den valgte veien er en logisk vei til kunnskap, som kan gjøres gjennom en valideringsprosess som innebærer å stille spørsmål ved kunnskapens gyldighet. Vitenskapelig kunnskapsutvikling setter krav til at ny kunnskap bringer med seg relevans i form av ny forståelse på forskningsfeltet, slik at

andre kan ta lærdom av det (s. 21). Relevans angår også overførbarheten av forskningens kunnskap som har til hensikt å være et bidrag blant den vitenskapelige kunnskapen som allerede eksisterer. I følgende delkapittel er det tatt utgangspunkt i validitet, herunder relevans og overførbarhet, for å belyse masteroppgavens styrker og svakheter. Metodediskusjonen er plassert etter rekkefølgen i forskningsprosessen.

Resultatene i masteroppgaven søker å bidra med økt innsikt i hvordan ansatte i barnehager erfarer bruken av Matjungelen, samt hvilke faktorer som påvirker bruken. Resultatene kan bidra til å belyse erfaringer ansatte har ved bruk av Matjungelen, og hvilke faktorer ansatte erfarte som betydningsfulle for å ta i bruk en slik intervensjon. Så vidt vi vet er det ikke gjennomført tidligere kvalitativ forskning på ansattes erfaringer med Matjungelen i barnehager. Mangelen på tidligere forskning kan være med å styrke studiens relevans, ved at masteroppgaven kan tilføre ny innsikt og kunnskap til forskningsfeltet.

Ifølge Thomas og Magilvy (2011, s. 153) vil en refleksiv posisjon i forskningen styrke troverdigheten ved å drøfte forskerens perspektiv, rolle og posisjon i forskningsprosjektet. Malterud (2017, s. 19) peker på at refleksivitet er en aktiv holdning, som må oppsøkes og vedlikeholdes gjennom hele forskningsprosessen. For å oppsøke en refleksiv posisjon i masteroppgaven har vi sammen underveis diskutert vårt ståsted, tolkninger og påvirkning på forskningen. Ved å være to forskere i masteroppgaven hadde vi en ulik forforståelse og tilnærming til tematikken, likeledes hadde vi en felles interesse og nysgjerrighet for temaet, som utgjorde vårt utgangspunkt inn i masteroppgaven. Det kan ha påvirket våre forestillinger i møte med informantene, da vi hadde forhåndsstillagte meninger omkring temaet. I etterkant av testintervjuet endret vi noen av spørsmålene i intervjuguiden ettersom vår tidligere forståelse for tematikken påvirket valg av spørsmål i intervjuguiden. Begge forskerne deltok på alle intervjuene, og det kan ha vært positivt for refleksiviteten, slik at vi har kunnet diskutere og reflektere tolkninger omkring informantenes erfaringer og nonverbale kommunikasjon. Gjennom å diskutere datamaterialet med hverandre og med veiledere flere ganger kan det være med å styrke troverdigheten i datamaterialet. Etter beste evne har vi forsøkt å følge metodens prinsipper underveis, vært transparente i arbeidet og forsøkt å være refleksive gjennom hele masteroppgaven. På dette viset har vi oppsøkt å opprettholde en refleksiv posisjon gjennom hele oppgaven.

Om problemstillingens formulering er relevant kan vurderes ved å se på om besvarelsene har gitt informasjon om det fenomenet vi ønsket å undersøke (Malterud, 2017, s. 192). Den endelige problemstillingen knyttet til barnehageansattes erfaringer knyttet til bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen har vært gjennomgående i alle de ulike formuleringene som har blitt vurdert underveis. Ved å søke å frem erfaringer, åpnet vi opp for en stor bredde av ulike tolkninger, besvarelser og nyanser ved bruk av Matjungelen. Selv om vi stilte generelle spørsmål, kan vi ha gått glipp av muligheten til å utforske informantenes erfaringer på en grundigere måte. Utforskningen av individuelle erfaringer kunne ha ført til verdifulle innsikter og åpnet for nye perspektiver som ville vært berikende å utforske videre. Selv om vi åpnet opp for spørsmålsformuleringer som kunne favne mange erfaringer, fant vi allikevel fellestrekk ved erfaringene, som videre ga oss en rød tråd i analyseprosessen. Nevnte tyder på at selv om vi ikke kunne utforske alle detaljene i dybden, var det fortsatt sammenheng og konsistens i informantenes erfaringer, noe som styrker validiteten av våre funn.

Valg av kvalitativ forskningsmetode ble sett på som en relevant metode for å besvare problemstillingen. Ifølge Malterud (2017, s. 31) brukes kvalitative metoder for å få frem kunnskap omkring erfaringer og opplevelser. Ettersom problemstillingen til prosjektet tar for seg ansattes erfaringer rundt bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen, vil metoden åpne opp for at informantene fritt kan fortelle om deres erfaringer. De ansatte som aktivt bruker Matjungelen er best egnet til å dele sine erfaringer om hvordan de erfarer bruken av aktivitetsprogrammet, og hvilke faktorer som påvirker bruken. Vi mottok ikke bare subjektive erfaringer fra hver enkelt informant, men også innsikt i hvordan Matjungelen ble integrert inn i deres barnehage.

Utvalget i et forskningsprosjekt skal ifølge Malterud (2017, s. 192) sikre relevante svar til den valgte problemstillingen. Utvalget i forskningsprosjektet ble ansett til å være av høy relevans siden Matjungelen er et aktivitetsprogram som er utviklet for barnehageansatte og deres arbeid med barn. I utgangspunktet ble det planlagt at både barnehagestyrer og øvrige ansatte i barnehagen skulle bli intervjuet. De øvrige ansatte skulle inkluderes uavhengig av bakgrunn og utdanningsnivå. Etter endt rekrutteringsprosess ble det rekruttert ansatte som hadde minst tre års utdanning fra høyskole eller universitet. Med tanke på prosjektets relevans knyttet til problemstillingen om ansattes erfaringer, kan rekrutteringen av ansatte

med høyere utdanning ha påvirket dataene. Ved å ikke ha intervjuet øvrige ansatte i barnehagen kan heller ikke prosjektet fortelle noe om øvrige ansattes erfaringer ved bruk av Matjungelen. Dersom masteroppgaven hadde inkludert andre ansatte, som for eksempel assistenter eller barne- og ungdomsarbeidere, ville deres erfaringer ha gitt ytterligere innsikt i problemstillingen fra ulike perspektiver. Imidlertid kan det også argumenteres for at ved å sette søkelys på en spesifikk gruppe, her informanter med høyere pedagogisk utdanning, kan masteroppgaven ha fått en mer målrettet tilnærming og muligens gitt dypere innsikt i denne spesifikke gruppen.

Prosjektets informanter arbeidet i barnehager med en stor geografisk spredning som begrenser mulighetene for overførbarhet til et spesifikt område. Ifølge Malterud (2017, s. 66) vil utvalgsstrategien påvirke hvor grensene for overførbarhet går. På samme måte som valget av ansatte med høyere utdanning påvirker hvem masteroppgaven vil si noe om, vil også den geografiske spredningen av informantene påvirke hvor relevant resultatene er for andre områder. Begrensningen i overførbarheten, som følge av denne spredningen, kan redusere gyldigheten av resultatene for spesifikke geografiske områder. Ved å ikke begrense utvalget til Oslo og omegn kan andre systemiske faktorer som er relevante for den enkelte og barnehagens praksis, komme tydeligere frem. Systemiske forhold kan eksempelvis være betingelser som barnehager kan ha på bakgrunn av bestemmelser på fylkes- eller kommunenivå, som kan påvirke barnehagens ressursgrunnlag. Matjungelen er derimot et nasjonalt aktivitetsprogram som kan brukes av barnehageansatte uavhengig av geografisk plassering. Forskningen kan deretter fremdeles gi rike og mangfoldige besvarelser knyttet til ansattes erfaringer omkring bruken av Matjungelen i kommunale barnehager. Likeledes er det viktig å bemerke seg at det var flere barnehageansatte som ble kontaktet, men som takket nei til deltakelse. Dette kan skyldes ulike årsaker, men det er nærliggende å tenke at manglende erfaringer tilknyttet bruken av Matjungelen ligger til grunn. På bakgrunn av det overnevnte, kan det dermed tenkes at vi har rekruttert informanter som er godt kjent med Matjungelen. Slik datamaterialet også har vist til, kan ansattes personlige interesse påvirke både bruken av, og implementeringen av Matjungelen i barnehagene, noe som kan belyse at informantene som takket ja til deltakelse hadde en større interesse for Matjungelen, som deretter vil påvirke datamaterialet.

For å vurdere relevans knyttet til datainnsamlingen kan man stille spørsmål om hvilken kunnskap deltakerne har gitt oss innsikt i (Malterud, 2017, s. 192). Etter å ha formulert problemstillingen ved masteroppgavens start og bestemt et foreløpig utvalg, ble det utarbeidet en intervjuguide for å sikre at spørsmålene adresserte problemstillingen. Etter datainnsamlingen ble det vurdert om spørsmålene i intervjuguiden var relevante i forhold til problemstillingen. Informantene bidro med en rekke inngående erfaringer knyttet til det generelle arbeidet med mat og måltider i barnehagen. Intervjuguiden ble utformet med et første trinn, hvor informantene ble bedt om å beskrive mat- og måltidspraksisen i barnehagen. Dette var ment for å skape en atmosfære av trygghet under intervjuet. Imidlertid ble det observert at erfaringer som ikke direkte relaterte seg til Matjungelen tok mye plass i datamaterialet. Vi stilte flere oppfølgingsspørsmål for å oppklare uklarheter og bekrefte om utsagn var forstått riktig. Det førte til utdypende og fyldige beskrivelser. Vi satt deretter igjen med innholdsrik data som ikke kunne benyttes direkte til å besvare problemstillingen, men som likevel ble ansett som verdifulle for å kunne gi viktig tilleggsinformasjon og nyanser til problemstillingen.

Gjennom analyseprosessen har det blitt skrevet logg underveis, da det var avgjørende å sikre at relevant tekst ikke gikk tapt. Forskerne delte oppgaver i analyseprosessen for å få en helhetlig forståelse av datamaterialet, og unngå tap av detaljer. En logg ble brukt til å notere trinnene i analysen, og oppgavefordelingen, slik at forskerne kunne diskutere hverandres tolkninger. Ved usikkerhet knyttet til om relevant tekstmateriale hadde blitt fjernet, kunne loggen bli benyttet til å undersøke om tekstmaterialet skulle inkluderes igjen. Loggen dokumenterte detaljerte endringer og ble brukt gjentatte ganger under analyseprosessen for å kunne gå trinnvis tilbake i analysen. Dokumentene tilknyttet analysen ble organisert i mappesystemer på OneDrive som gjorde det enkelt å trinnvis gå tilbake ved behov. Dette bidro til å sikre en grundig analyse av datamaterialet.

Forskningens resultatdel hadde større vekt av enkeltintervjuer, noe som kan påvirke validiteten til masteroppgaven. Da tekstutdrag fra enkelte intervjuer ble lite reflektert i analyseprosessen, ble deretter noen informanter mindre representert i datamaterialet. Malterud (2017, s. 110) peker på at det ikke er problematisk at noen deltakere gir rikere bidrag, men at intervjuene som har gitt et mindre bidrag til prosjektet bør være av interesse da disse innspillene kan reise kritiske spørsmål. Ved å velge ut tekst, kan det også være enn

risiko for at andre erfaringer eller perspektiver som kunne være relevant å inkludere i masteroppgaven, gikk tapt. Dette kan være en svakhet for masteroppgavens validitet. Samtidig kan den skeive fordelingen av tekstutdrag, belyse at enkelte informanter med mindre rike besvarelser hadde færre erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen. Vi gjennomgikk transkripsjonene som var mindre representert for å sikre at vi ikke hadde gått glipp av viktig informasjon som kunne bidra med viktige nyanser som kunne belyse problemstillingen, noe som kan forsterke masteroppgavens validitet.

Valg av COM-B-modellen og TDF som teoretisk referanseramme, kan både ha styrker og svakheter. Bevisstheten rundt at modeller og rammeverk forenkler virkeligheten, og at menneskers atferd er kompleks, understreker viktigheten av å ta hensyn til at atferd påvirkes av flere faktorer. Slik Jerebine et al. (2023, s. 258) presiserer er atferd og handlinger komplekst, og blir påvirket av større strukturelle og samfunnsmessige påvirkninger. Valget om å ta i bruk COM-B-modellen og TDF ble tatt i etterkant av intervjuene. Det vil si at intervjuguiden ble utformet, og intervjuene gjennomført, uten en teoretisk referanseramme til grunn, noe som kan bli sett på som en svakhet. Ved å utarbeide intervjuguiden med et utgangspunkt i COM-B-modellen og TDF, kunne spørsmålene bli utformet med et teoretisk grunnlag, noe som kunne resultert i at flere TDF-domener ble representert. På den andre siden kan valg av teoretisk referanseramme i etterkant av datainnsamlingen bli sett på som en styrke, fordi informantenes erfaringer ble fortalt i fri tale, uavhengig av spørsmål som var styrt av et teoretisk grunnlag. Valget om å ta i bruk COM-B-modellen og TDF ble deretter tatt på bakgrunn av at vi som forskere syntes at det var den mest dekkende referanserammen, som best kunne beskrive informantenes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen. I resultatdiskusjonen er kun syv av de 14 TDF-domene benyttet for å belyse informantenes erfaringer. Å utelukke syv domener fra resultatdiskusjonen kan ses på som en svakhet, da ikke alle domene ble brukt. Gjennom resultatdiskusjonen har erfaringene blitt knyttet opp til TDF-domene som av forskerne ble ansett som mest relevante. En diskusjon av resultatene, sett gjennom rammeverket, kan belyse informantenes erfaringer innenfor områder som potensielt kunne blitt utforsket og belyst fra flere perspektiver. På bakgrunn av stor bredde i erfaringene, og masteroppgavens omfang og størrelse, valgte vi å knytte erfaringene inn til de domene som vi syntes var mest relevante for å belyse erfaringene. På bakgrunn av at informantenes erfaringer er blitt tolket, kan eventuelt relevante TDF-domener eller COM-B-komponenter blitt utelukket. Oversettelse av COM-B-modellen og TDF er gjort

av forskerne og dermed ikke validert. Ved en oversettelse kan innholdet til COM-B-modellen og TDF ha gått tapt eller blitt tillagt andre betydninger.

8.0 Konklusjon

Denne masteroppgaven gir bred innsikt i barnehageansattes erfaringer omkring bruken av aktivitetsprogrammet Matjungelen. Matjungelen ble erfart som et brukervennlig og inspirerende aktivitetsprogram, som lett kunne integreres i det pedagogiske arbeidet. Bruken av aktivitetsprogrammet førte til økt bevissthet og kunnskap knyttet til mat og måltider, blant barnehageansatte. Masteroppgaven viser at de som hadde en forforståelse for arbeidet med mat og måltider, brukte Matjungelen mer. Selv om barnehagestyrerne og de pedagogiske lederne hovedsakelig hadde hovedansvaret for Matjungelen, kan det se ut til at et felles ansvar kunne øke bruken av aktivitetsprogrammet. Mangel på tid ble pekt på som en begrensende faktor for bruk av Matjungelen, og masteroppgaven viser at de tre COM-B-komponentene *evne*, *mulighet* og *motivasjon*, som belyst gjennom TDF-domener, må være tilstede for at ansatte skal kunne bruke Matjungelen.

Masteroppgaven beskriver erfaringer med Matjungelen, dette er kunnskap og innsikt som er viktig for at barnehageansatte kan forstå hvilke aspekter som vil kunne påvirke i hvor stor grad Matjungelen og dens innhold blir tatt i bruk. Tid og forforståelse for arbeid med mat og måltider viste seg å være sentrale faktorer for bruken av Matjungelen. For videre forskning vil det være relevant å se på hvordan disse begrensningene i mindre grad kan påvirke intervensjoner for å bedre kostholdet i barnehagene. I et langsiktig perspektiv vil det være aktuelt å belyse hvilke ringvirkninger Matjungelen får på barnas liv, og sammenligne barn fra barnehager med og uten Matjungelen som aktivitetsprogram.

Det er å håpe at masteroppgaven kan bidra til å styrke Matjungelen som et gratis nasjonalt aktivitetsprogram, slik at de kan favne en enda større gruppe og sikre at flere barn får en god start på livet.

9.0 Referanser

- Afshin, A., Sur, P. J., Fay, K. A., Cornaby, L., Ferrara, G., Salama, J. S., Mullany, E. C., Abate, K. H., Abbafati, C., Abebe, Z., Afarideh, M., Aggarwal, A., Agrawal, S., Akinyemiju, T., Alahdab, F., Bacha, U., Bachman, V. F., Badali, H., Badawi, A., . . . Murray, C. J. L. (2019). Health effects of dietary risks in 195 countries: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2017. *The lancet*, 393(10184), 1958-1972. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)30041-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)30041-8)
- Astrup, H., Myhre, J. B., Andersen, L. F. & Kristiansen, A. L. (2020). *Småbarnskost 3: Landsomfattende undersøkelse av kostholdet blant 2-åringer i Norge* (ISBN: 978-82-8406-100-9). <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2020/kostholdsundersokelser/smabarnskost-3---barn-2-ars-alder.pdf>
- Atkins, L., Francis, J., Islam, R., O'Connor, D., Patey, A., Ivers, N., Foy, R., Duncan, E. M., Colquhoun, H., Grimshaw, J. M., Lawton, R. & Michie, S. (2017). A guide to using the Theoretical Domains Framework of behaviour change to investigate implementation problems. *Implementation Science*, 12(77), 1-18, Artikkel 77. <https://doi.org/DOI10.1186/s13012-017-0605-9>
- Barnehaugen. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2005-06-17-64>
- Blomhoff, R., Andersen, R., Arnesen, E. K., Christensen, J. J., Eneroth, H., Erkkola, M., Gudaviciene, L., Halldórsson, P. i., Høyer-Lund, A., Lemming, E. W., Meltzer, H. M., Pitsi, T., Schwab, U., Siksna, I., Þórsdóttir, I. & Trolle, E. (2023). *Nordic Nutrition Recommendations*. Nordic Council of Ministers. <https://pub.norden.org/nord2023-003/nord2023-003.pdf>
- Cane, J., O'Connor, D. & Michie, S. (2012). Validation of the theoretical domains framework for use in behaviour change and implementation research. *Implementation Science*, 7(37). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/1748-5908-7-37>

De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene. (2021, 2023). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. forskningsetikk.no.

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

Departementene. (2017). *Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021): Sunt kosthold, måltidsglede og god helse for alle!* Helse- og omsorgsdepartementet.

https://www.regjeringen.no/contentassets/fab53cd681b247bfa8c03a3767c75e66/handlingsplan_kosthold_2017-2021.pdf

Fagerholt, R. A., Naper, L. R., Sivertsen, H., Haugset, A. S., Nilsen, B. T. & Stene, M. (2018). *Spørsmål til Barnehage-Norge 2017: Analyser og resultater fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse til barnehagesektoren* (TFoU-rapport 2018:1). Trøndelag Forskning og Utvikling AS.

<https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2018/sporsmal-til-barnehage-norge.pdf>

Folkehelseloven. (2011). *Lov om folkehelsearbeid* (LOV-2011-06-24-29). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>

Forskrift om foreldrebetaling i barnehager. (2004). *Forskrift om foreldrebetaling i barnehager* (LOV-1995-05-05-19-§15a). Lovdata.

<https://lovdata.no/LTI/forskrift/2004-04-23-666>

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2017). *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (LOV-2005-06-17-64-§2).

Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2017-04-24-487>

Gubbels, J., Gerards, S. & Kremers, S. (2015). Use of Food Practices by Childcare Staff and the Association with Dietary Intake of Children at Childcare. *Nutrients*, 7(4), 2161-2175. <https://doi.org/10.3390/nu7042161>

Hansen, L. B., Myhre, J. B. & Andersen, L. F. (2016). *UNGKOST 3: Landsomfattende kostholdsundersøkelse blant 4-åringer i Norge, 2016*. Folkehelseinstituttet.

<https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2016/rapport-ungkost-3-landsomfattende-kostholdsundersokelse-blant-4-aringer-i-norge-2016.pdf>

Hansen, L. B., Myhre, J. B., Johansen, A. M. W., Paulsen, M. M. & Andersen, L. F. (2015). *UNGKOST 3: Landsomfattende kostholdsundersøkelse blant elever i 4. og 8. klasse i Norge, 2015*. Folkehelseinstituttet.

https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2017/ungkost-3-rapport-blant-9-og-13-aringer_endeligversjon-12-01-17.pdf

Hansen, S. R. & Kristensen, N. H. (2017). Food for Kindergarten: Who cares? Relations between Food and Care in Everyday Kindergarten Mealtime. *Food, Culture & Society*, 20(3), 485-502.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1080/15528014.2017.1288783>

Haugen, H., Ø. & Skilbrei, M., L. (2021). *Håndbok i forskningsetikk og databehandling*. Fagbokforlaget.

Helland, S. H., Øverby, N. C., Blomkvist, E. A. M., Hillesund, E. R., Strømmer, S., Barker, M. & Bjørkkjær, T. (2021). Wow! They really like celeriac! Kindergarten teachers' experiences of an intervention to increase 1-years-olds' acceptance of vegetables. *Elsevier*, 166(2021). <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.appet.2021.105581>

Helsedirektoratet. (2016, 24. oktober). *Kostrådene og næringsstoffer. Del 1: Kostrådene*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/kostradene-og-naeringsstoffer/kostrad-for-befolkningen>

Helsedirektoratet. (2018, 5. desember 2018). *Mat og måltider i barnehagen: om retningslinjen*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/mat-og-maltider-i-barnehagen/om-retningslinjen>

Helsedirektoratet. (2023a, 17. august). *Mat og måltider i barnehagen*. <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/mat-og-maltider-i-barnehagen>

- Helsedirektoratet. (2023b, 2024, 16. februar). *Revisjon av de norske kostrådene*. Helsedirektoratet. <https://www.helsedirektoratet.no/tema/kosthold-og-ernaering/kostradene/revisjon-av-de-norske-kostradene>
- Helsedirektoratet. (2024, 14. mai). *Måltider og spisetid*. Hentet 14. mai fra <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/helse-og-miljo-i-barnehager-skoler-skolefritidsordninger/miljo-og-helsekrav-til-virksomheter/9-maltider-og-spisetid>
- Helseforskningsloven. (2008). *Lov om medisinsk og helsefaglig forskning* (LOV-2008-06-20-44). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44>
- Himberg-Sundet, A., Kristiansen, A. L., Andersen, L. F., Bjelland, M. & Lien, N. (2019). Effects of a kindergarten intervention on vegetables served and staff's food related practices: results of a cluster randomised controlled trial - the BRA study. *Public Health Nutrition*, 23(6), 1117-1126. <https://doi.org/doi:10.1017/S1368980019003963>
- Huizen, T. v. & Plantenga, J. (2018). Do children benefit from universal early childhood education and care? A meta-analysis of evidence from natural experiments. *Economics of Education Review*, 66(2018), 206-222. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2018.08.001>
- Jerebine, A., Heering, T. & Barnett, L. M. (2023). Educator-Perceived Barriers and Facilitators to Structured-Physical Activity in Early Childhood Centres: A systematic Review. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 95(1), 243-262. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/02701367.2023.2193243>
- Johannessen, B., Helland, S. H., Bere, E., Øverby, N. C. & Fegran, L. (2018). "A bumpy road": Kindergarten staff's experiences with an intervention to promote healthy diets in toddlers. *Elsevier*, 127(2018), 37-43. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.appet.2018.04.008>
- Johannessen, R. (2023). *Foreldrebetaling i barnehager, januar 2023* (2023/16) (ISSN 1892-7513). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/artikler/foreldrebetaling-i-barnehager->

[januar-2023/ /attachment/inline/47a7d423-eb02-4316-9110-376e083ac0cb:161cf182c9fabe2be8e01d4a1d4e8405a28fea6b/RAPP2023-16.pdf](#)

Kumanyika, S., Afshin, A., Arimond, M., Lawrence, M., McNaughton, S. & Nishida, C. (2019). *Sustainable healthy diets - Guiding principles* (ISBN 978-92-5-131875-1). FAO og WHO. <https://www.fao.org/3/ca6640en/ca6640en.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen---bokmal-pdf.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2023). Barnehagen for en ny tid: Nasjonal barnehagestrategi mot 2030. <https://www.regjeringen.no/contentassets/5bf0d0ed9f7442cdbe630c749abb8959/no/pdfs/barnehagen-for-en-ny-tid.pdf>

Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet & Helse- og omsorgsdepartementet. (2021). *Matnasjonen Norge*. Regjeringen. https://www.regjeringen.no/contentassets/4934157014d94e3986b2219111bdf806/matnasjonen-norge_strategi_uu.pdf

Larson, N., Ward, D. S., Neelon, S. B. & Story, M. (2011). What Role Can Child-Caresettings Play in Obesity Prevention? A Review of the Evidence and Call for Research Efforts. *American Dietetic Association*, 111(9), 1343-1362. <https://doi.org/10.1016/j.jada.2011.06.007>

Lyn, R., Evers, S., Davis, J., Maalouf, J. & Griffin, M. (2014). Barriers and Supports to Implementing a Nutrition and Physical Activity Intervention in Child Care: Director' Perspectives. *Elsevier*, 48(3), 171-180. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jneb.2013.11.003>

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Manning, M., Garvis, S., Fleming, C. & Wong, G. T. W. (2017). The relationship between the teacher qualification and the quality of the early childhood education and care environment. *Campbell Systematic Reviews*, 13(1), 1-51.

<https://doi.org/https://doi.org/10.4073/csr.2017.1>

Matjungelen. (u.å.-a). *Aktiviteter*. Hentet 10. mai 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/aktiviteter/>

Matjungelen. (u.å.-b). *Kom i gang*. Hentet 9. mai 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/kom-i-gang/>

Matjungelen. (u.å.-c). *Matkultur*. Hentet 5. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/tema/matkultur/>

Matjungelen. (u.å.-d). *Matlaging*. Hentet 5. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/tema/matlaging/>

Matjungelen. (u.å.-e). *Matmot*. Hentet 5. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/tema/matmot/>

Matjungelen. (u.å.-f). *Måltidsglede*. Hentet 5. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/tema/maltidsglede/>

Matjungelen. (u.å.-g). *Naturens ressurser*. Hentet 5. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/tema/naturens-ressurser/>

Matjungelen. (u.å.-h). *Om Matjungelen*. Hentet 4. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/om-matjungelen/>

Matjungelen. (u.å.-i). *Påmelding til Matjungelen barnehage*. Hentet 30. april fra

<https://barnehage.matjungelen.no/pamelding/>

Matjungelen. (u.å.-j). *Velkommen til Matjungelen*. Hentet 8. mai 2024 fra

<https://sfo.matjungelen.no/>

Matjungelen. (u.å.-k). *Velkommen til Matjungelen barnehage*. Hentet 5. mars 2024 fra

<https://barnehage.matjungelen.no/>

Meld. St. 6 (2019-2020). *Tett på - tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3dacd48f7c94401ebefc91549a5d08cd/no/pdfs/stm201920200006000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 13 (2020-2021). *Klimaplan for 2021-2030*. Klima- og Miljødepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a78ecf5ad2344fa5ae4a394412ef8975/nno/pdfs/stm202020210013000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 15 (2022-2023). *Folkehelsemeldinga: Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar*. Helse- og omsorgsdepartementet.

Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Tawell, A., Slot, P., Broekhuizen, M. & Leserman, P. (2015). A review of research on the effects of early childhood education and care (ECEC) on child development. *Curriculum Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care*. https://ecec-care.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/new_version_CARE_WP4_D4_1_Review_on_the_effects_of_ECEC.pdf

Meshkovska, B., Scheller, D. A., Wendt, J., Jilani, H., Scheidmeir, M., Startil, J. M. & Consortium, N. L. o. b. o. t. P. (2022). Barriers and facilitators to implementation of direct fruit and vegetables provision interventions in kindergartens and schools: a qualitative systematic review applying the consolidated framework for implementation research (CFIR). *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11(2022). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/s12966-022-01246-8>

Michie, S., Atkins, L. & West, R. (2014). *The behaviour change wheel: a guide to designing interventions*. Silverback.

Mjøen, K. A. K. (2023). Barns oppfatninger av frukt og grønt: En kvalitativ undersøkelse av barn i SFO sine oppfatninger om frukt og grønt før og etter innføring av Matjungelen. *HVL Open*. <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/3085993/Mjoen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Murimi, M. W., Moyeda-Carabaza, A. F., Nguyen, B., Saha, S., Amin, R. & Njike, V. (2018). Factors that contribute to effective nutrition education interventions in children: a systematic review. *Nutrition Reviews*, 76(8), 553-580.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1093/nutrit/nuy020>
- Nettskjema. (u.å.). *Nettskjema*. Nettskjema. <https://nettskjema.no/>
- OpenAI. (2024). *ChatGPT (3.5)* [Large language model]. <https://chat.openai.com/chat>
- Paulsen, M. M., Høvding, B. O., Kristiansen, A. L. & Andersen, L. F. (2012). *Måltider, fysisk aktivitet og miljørettet helsevern i barnehagen: En undersøkelse blant styrere og pedagogiske ledere* (IS-0345). Helsedirektoratet.
https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/maltider-fysisk-aktivitet-og-miljorettet-helsevern-i-barnehagen-en-undersokelse-blant-styrere-og-pedagogiske-ledere/M%C3%A5ltider%20fysisk%20aktivitet%20og%20milj%C3%B8rettet%20helsevern%20i%20barnehagen%20%E2%80%93%20en%20unders%C3%B8kelse%20blant%20styrere%20og%20pedagogiske%20ledere.pdf/_attachment/inline/aad12d4b-6a90-4a80-9cf5-940b30ab100b:26b67a8d8c1d29101ddfb826b2dfeab096a26573/M%C3%A5ltider%20fysisk%20aktivitet%20og%20milj%C3%B8rettet%20helsevern%20i%20barnehagen%20%E2%80%93%20en%20unders%C3%B8kelse%20blant%20styrere%20og%20pedagogiske%20ledere.pdf
- Payr, A., Birnbaum, J., Wildgruber, A., Kreichauf, S., Androutsos, O., Lateva, M., Decker, E. D., Craemer, M. D., Lotova, V., Manios, Y. & Koletzko, B. (2014). Concepts and strategies on how to train and motivate teachers to implement a kindergarten-based, family-involved intervention to prevent obesity in early childhood. The ToyBox-study. *Obesity Reviews*, 15(53), 40-47.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1111/obr.12177>
- Ray, C., Määttä, S., Lehto, R., Roos, G. & Roos, E. (2016). Influencing factors of children's fruit, vegetable and sugar-enriched food intake in a Finnish preeschool setting - Preeschool personnel's perceptions. *Elsevier*, 103, 72-79.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.appet.2016.03.020>

- REALTEK. (2024). *Retningslinjer for bruk av kunstig intelligens ved REALTEK*. NMBU. <https://www.nmbu.no/fakulteter/fakultet-realfag-og-teknologi/kunstig-intelligens-ved-realtek>
- Skåland, V. R., Havighurst, S. S., Nygaard, E. & Teig, I. L. (2023). Qualitative evaluation of the implementation of "Tuning in to Kids" in Norwegian Kindergartens. *BMC Psychology*, 87(2023). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/s40359-023-01088-4>
- Statistisk sentralbyrå. (2023, 01. mars 2024). *Barnehager*. <https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/statistikk/barnehager>
- Thomas, E. & Magilvy, J. K. (2011). Qualitative rigor or research validity in qualitative research. *J Spec Pediatr Nurs*, 16(2), 151-155. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6155.2011.00283.x>
- Urban, M., Guevara, J., Semmeloni, C., Reikerås, E., Eidsvåg, G. M. & Sæbø, C. (2022). *Nordic Approaches to Evaluation and Assessment in Early Childhood Education and Care*. Nordic Council of ministers. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1639401/FULLTEXT02.pdf>
- Utdanningsdirektoratet. (2021, 17. februar 2022). *Fakta om barnehager 2021*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/analyser/fakta-om-barnehager/tall-om-barnehagen/>
- Vatne, J. M. (2020). Måter Matjungelen kan bidra til et økt fokus på mat og måltider i skolefritidsordningen. *HVL Open*. <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/bitstream/handle/11250/3087404/Vatne.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- World Health Organization. (2020, 29. april). *Healthy diet*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/healthy-diet>
- World Health Organization. (2023, 16. september 2023). *Noncommunicable diseases*. WHO. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases>
- World Health Organization. (2024, 1. mars 2024). *Malnutrition*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/malnutrition>

World Medical Association. (2013). World Medical Association Declaration of Helsinki: Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. *JAMA*, 310(20), 2191-2194. <https://doi.org/10.1001/jama.2013.281053>

Vedlegg 1

Domener	Beskrivelse av domener
Kunnskap	Bevissthet omkring eksistensen av noe. Inkluderer kunnskap om en tilstand og om oppgavemiljøet.
Ferdigheter	En evne eller ferdighet som er oppnådd gjennom øvelse. Refererer til utvikling av ferdigheter, kompetanse, evner, mellommenneskelige ferdigheter, øvelse og ferdighetsvurdering.
Hukommelse, oppmerksomhet og avgjørelsesprosesser	Evnen til å beholde informasjon, fokusere selektivt på deler av miljøet og velge blant flere alternativer. Dette inkluderer hukommelse, oppmerksomhet, oppmerksomhetskontroll, beslutningstaking og kognitiv overbelastning.
Atferdsregulering	Alt som har som mål å håndtere eller endre objektivt observerte eller målte handlinger. Det knytter seg til selvkontroll, bryte vaner eller handlingsplanlegging.
Sosiale eller profesjonelle roller og identitet	En sammenhengende samling av atferd og personlige egenskaper hos en person i en sosial eller arbeidsmessig setting. Knyttes til profesjonell identitet og rolle, sosial identitet, profesjonelle grenser og selvtilit, gruppeidentitet, ledelse og organisatorisk forpliktelse.
Troen på egne evner	Aksept av sannhet, virkelighet eller gyldigheten knyttet til en evne, eller ferdighet som et menneske kan bruke konstruktivt. Knyttes til selvtilit, oppfattet kompetanse, mestringstro, oppfattet atferdskontroll, tro, selvtilit og “empowerment”.
Optimisme	Troen på at ting vil skje for det beste eller at ønskede mål blir oppnådd. Knyttes til optimisme, pessimisme, urealistisk optimisme og identitet.
Intensjoner	En bevisst beslutning om å utføre en handling eller en beslutning om å handle på en bestemt måte. Knyttes til transteoretisk modell/ stegvise endringer og “stages of change model”.
Mål	Mentale representasjoner av utfall eller endepunkt som en person ønsker å oppnå. Eks: mål (distal/proksimal), målprioritering, målsetting, mål (autonom/kontrollert), planlegging av handling, og implementeringsintensjon.
Troen på konsekvenser	Aksept av sannheten, realiteten, eller validiteten av utfallene for atferden i en gitt situasjon. Knyttes til tro, utfallsforventning, egenskaper ved forventede utfall, forventet anger, og konsekvenser.
Emosjoner	Komplekse reaksjonsmønstre som involverer både eksperimentelle, atferdsmessige og fysiologiske elementer, der en person forsøker å håndtere en personlig betydningsfull hendelse. Knyttes til frykt, angst, stress, positive og negative følelsesmessige tilstander.
Belønning/forsterkning	Økning av sannsynligheten for en respons ved å organisere et avhengighetsforhold eller en betingelse, mellom responsen og en gitt stimulus. Knyttes til belønninger (nær/fjern, verdsatt/ikke verdsatt, sannsynlig/usannsynlig), insentiver, straff, konsekvenser, forsterkning, betingelser og sanksjoner.
Miljømessig kontekst og ressurser	Hvilke som helst forhold rundt en persons situasjon eller miljø som oppfordrer til, eller hindrer utvikling av ferdigheter og evner, selvstendighet, sosial kompetanse og adaptiv atferd. Knyttes til miljø- eller materielle ressurser, organisasjonskultur, kritiske hendelser, interaksjon mellom en person og miljøet, barrierer og fremmende faktorer.
Sosial innflytelse	Mellompersonlige prosesser som kan få individer til å endre sine tanker, følelser eller atferd. Knyttes til sosiale normer, sosial sammenligning, sosial støtte, modellering, maktulikhet/konflikt og gruppeidentitet.

Vedlegg 2

Vil du delta i forskningsprosjektet: Matjungelens betydning på kunnskap om kosthold i barnehagen?

Formålet med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om du vil delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke betydningen Matjungelen kan ha for barnehageansattes kunnskap om kosthold i barnehagen, og bruken av kunnskapen i arbeidet med barna. Forskningen er en del av en masteroppgave som skrives av to studenter i folkehelsevitenskap ved Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får denne forespørselen fordi du jobber i en barnehage som har tatt i bruk aktivitetsprogrammet Matjungelen. Vi spør deg fordi du sitter med erfaringer og informasjon om bruk av Matjungelen i barnehagen, som vi er interessert i å høre om. Ansatte i barnehager fra ulike geografiske områder er valgt ut i samarbeid med Folkelig, entreprenørbedriften som har utviklet Matjungelen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet (NMBU) er ansvarlig for personopplysningene som behandles i prosjektet. Masterprosjektet gjennomføres i samarbeid med Folkelig.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. All din kontaktinformasjon og andre personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Det vil ikke påvirke din bruk av Matjungelen eller samarbeid med Folkelig om du velger å delta eller ikke.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil gjennomføres individuelle intervjuer, i barnehagen eller eventuelt digitalt. Intervjuene vil hovedsakelig gjennomføres i barnehagen. Det er satt av en tidsramme på opptil 1 ½ time for intervjuet. Vi vil stille deg spørsmål om dine erfaringer knyttet til det generelle mat- og

måltidsarbeidet i barnehagen og bruk av Matjungelens aktivitetsprogrammer, samt dets betydning for barna.

Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptak, og notater vil bli skrevet underveis. Etter intervjuet blir lydopptaket skrevet ned som tekst i et elektronisk dokument. Ingen andre enn studentene og veiledere skal høre opptaket og alle vil bli gjort anonyme i teksten – slik at ingen kan kjenne deg igjen. Lydopptak og notater vil bli slettet og destruert etter at masterprosjektet er ferdigstilt. Dato for ferdigstilling blir seneste juni 2024.

I forkant av intervjuene ber vi deg om å skrive under på samtykkeskjemaet, nederst i dokumentet, som samtykker til deltakelse i prosjektet.

Kort om personvern

Vi vil kun bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler personopplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Du kan lese mer om personvern lenger ned i teksten.

Med vennlig hilsen

Ellinor Moe
(Phd-stipendiat/veileder)

Anette Nilsen og Emilie Hoel Oppegaard
(Studenter)

- Du kan lese mer om personvern på neste side.

LES MER

Utdypende om personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Dette masterprosjektet meldes inn til kunnskapssektorens tjenesteleverandør (SIKT). Kun forskningsutøvere (Studentene) og veileder for prosjektet vil ha tilgang til lydopptaket. Navnet og kontaktopplysningene dine vil erstattes med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt fra lydopptaket og tekstfilen fra intervjuene. Lyd tas opp ved bruk av den sikre løsningen Nettskjema Diktafon. Lydopptaket og tekstfilen lagres på universitetets sikrede skytjeneste.

Intervjuene skal brukes til å skrive masteroppgaven. Datamaterialet vil anonymiseres slik at det ikke skal være mulig å gjenkjenne deltakere i prosjektets endelige resultat.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra NMBU har personverntjenestene ved Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Vi vil gi deg en begrunnelse hvis vi mener at du ikke kan identifiseres, eller at rettighetene ikke kan utøves.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes juni 2024. Etter prosjektslutt vil lydopptakene fra intervjuene, kontakthinformasjonen din og andre opplysninger slettes. De anonymiserte intervjuene i form av tekstfiler vil ikke slettes, men kunne gjenbrukes til for eksempel forskning.

Spørsmål

Hvis du har spørsmål til studien eller vil vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NMBU ved Ellinor Moe (ellinor.moe@nmbu.no)
- Emilie Hoel Oppegaard (emilie.hoel.oppegaard@nmbu.no/Tlf: [REDACTED])
- Anette Nilsen (anette.nilsen0@nmbu.no/Tlf: [REDACTED])

- Vårt personvernombud: Hanne Pernille Gulbrandsen
(personvernombud@nmbu.no/Tlf: 40 28 15 58)

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenesten (personverntjenester@sikt.no /Tlf: 73 98 40 40)
-

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Matjungelens betydning for kunnskap om kosthold i barnehagen*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

☐ Å delta i individuelt intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

.....

Vedlegg 3

Intervjuguide

Vi informerer om:

Bakgrunnen vår

NMBU – Master i folkehelsevitenskap – masteroppgave 2024, yrke og bakgrunn.

Kort om formålet med studien

Vi ønsker å finne ut mer om barnehageansattes erfaringer knyttet til bruken av Matjungelen.

Innsamling av data

Vi har sendt et informasjonsskriv med samtykkeskjema som du kan skrive under på for å samtykke til deltakelse. Vi benytter en kvalitativ tilnærming for innsamling av data (som i dette tilfellet er intervjuene utført i barnehagene). Intervjuet blir tatt opp på lydopptak. De innsamlede dataene blir lagret på en sikker side kalt nettskjema. Intervjuene vil bli transkribert, og dataene vil bli slettet seinest i juni 2024. Du kan trekke deg tilbake når som helst. På informasjonsskrivet du har fått utdelt står kontaktinformasjonen du trenger dersom du ønsker å trekke deg.

Spørsmål?

Noen spørsmål før vi setter i gang?

Tema 1: Innledende spørsmål

- Hva slags stilling har du i barnehagen? Eksempelvis: styrer, pedagogisk leder, pedagog, barnehagemedarbeider, assistent.
- Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
- Hva slags bakgrunn har du? Eksempelvis utdanning og erfaring.

Tema 2: Deres mat og måltider i barnehagen

- Kan du fortelle litt om hvordan deres mat- og måltidsrutiner er i barnehagen? Fortell gjerne om dagen i går;
 - Eventuelt: Hva slags mat blir servert?
 - Eventuelt: Hvor ofte har dere måltider?
 - Eventuelt: Hvem lager maten?
 - Eventuelt: Har barna med mat hjemmefra eller lager dere all mat i barnehagen?

- Inkluderes barna i mat- og måltidsrutiner i barnehagen?
Om ja;
- Hvordan gjøres dette?
- Hvordan opplever du at barna responderer på dette?
- Hvordan anser du betydningen av din rolle i mat- og måltidsituasjon i barnehagen?
- Hvordan samarbeider dere med foresatte i arbeid med mat og måltid?

Tema 3: Dine tanker om kosthold

- Har du noen erfaring eller utdanning knyttet til mat/kosthold? Eventuelt hva?
- Hva slags interesse har du av å lære om mat/kosthold?
- Hva slags tanker har du om kostholdets betydning for helse?
- Hva slags tanker har du om kostholdets betydning for barn?

Tema 4: Teoretisk rammeverk for mat og måltider

- Vet du hva som ligger til grunn eller hva som er inspirasjon for mat og måltider i barnehagen?
- Tar dere i bruk noen retningslinjer eller anbefalinger for planlegging og utarbeidelse av mat og måltider i barnehagen?
- Har du noe kjennskap til *rammeplan for barnehagen*, og dens anbefalinger for arbeid med mat og måltider i barnehagen? Eventuelt hva slags?
- Har du noe kjennskap til *kostrådene* fra helsedirektoratet? Eventuelt hva slags?
- Har du noe kjennskap til *mat og måltider i barnehagen* som er en retningslinje fra Helsedirektoratet? Eventuelt hva slags?

Tema 5: Matjungelen

- Hvor ofte tar du i bruk Matjungelens aktivitetsprogram, og i hvilken sammenheng?
- Har Matjungelen påvirket mat- og måltidsrutiner i barnehagen? Om ja, på hvilken måte?
- Hvilken betydning mener du Matjungelen kan ha for barna?
- Har bruken av Matjungelens aktivitetsprogram bidratt til økt fokus eller engasjement omkring mat hos barna? Om ja, på hvilken måte?
- Hva har fungert bra, og hva har ikke fungert så bra med Matjungelens aktivitetsprogram? Og eventuelt hvorfor?
- Hvordan har Matjungelen bidratt til din kunnskap/kompetanse om mat og måltider?
- Hva slags tanker har du om Matjungelens langsiktige påvirkning på:
 - Barnehagens mat- og måltidsrutiner?
 - Barnas mat- og måltidsvaner?
- Har dere fått tilbakemeldinger fra foreldre om at barnas deltakelse i Matjungelen har påvirket matsituasjonen i hjemmet?

- Finnes det noen barrierer eller hindringer som begrenser mulighetene for arbeidet med Matjungelen?
- Hvordan opplever du Matjungelen som et helhetlig tilbud?

Tema 6: Forankring av Matjungelen

- Fortell om bruken av Matjungelen i deres barnehage; Tid, ansvarsfordeling og organisering.
- I hvilken grad opplever du engasjement for bruk av Matjungelen?
- Hva har støtte og engasjement fra andre kollegaer eller ledere å si for din bruk av Matjungelen?
- Hvordan er dine muligheter til å tilpasse Matjungelens aktiviteter til deres barnehage?
- Hvordan mener du ressursbruken (eksempelvis tid, økonomi, ansatte) ved bruk av Matjungelens aktiviteter står i forhold til utbytte barnehagen får?

For styrer: Nærmere om forankring av Matjungelen

- Hvor lenge har barnehagen benyttet seg av Matjungelen?
- Hvem initierte til oppstart av Matjungelen?
- Hvorfor ble deres barnehage med i Matjungelen?
- Hvordan er de ansatte inkludert i implementeringen av Matjungelen?
- Hvordan er oppfølgingen av bruken av Matjungelen?

Avslutning:

Er det noe annet du ønsker å si før vi avslutter vi intervjuet? Tusen takk for at du tok deg tid!

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway